

Tuukka Sillanpää & Teemu Tolonen

Vain yhden piikin tähden...

Nuorten naisten kokemuksia asemastaan huumeekulttuurissa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaaliala

Opinnäytetyö

8.4.2013

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Tuukka Sillanpää, Teemu Tolonen Vain yhden piikin tähden... – Nuorten naisten kokemuksia asemastaan huumeekulttuurissa 32 sivua + 6 liitettä 8.4.2013
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaajat	Lehtori Mervi Nyman Lehtori Seija Mäenpää
<p>Tässä opinnäytetyössä tutkittiin 18–25 –vuotiaiden, aktiivisesti suonensisäisiä huumeita käyttävien naisten kokemuksia omasta asemastaan huumeekulttuurissa ja sitä, oliko heidän voimaantumisen huumeekulttuurissa ylipäättään mahdollista. Työ tarkasteli myös voimaantumisen eri osaprosessien ilmenemistä huumeekulttuurikontekstissa, sekä sitä, millaisena tutkimuksen kohderyhmä koki matalan kynnyksen palvelut.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin yhdessä A-klinikkasäätiön Helsingin Vinkin ja Helsingin Diakonissalaitoksen erityispäiväkeskus Stoori & Sallin kanssa. Työn aihevalintaan vaikuttivat yhteistyökumppaneiden kanssa käydyt keskustelut sekä aiheen nouseminen keskustelun kohteeksi yhteiskunnallisella tasolla. Myös kohderyhmään suunnattu vähäinen kvalitatiivinen tutkimus innosti kartuttamaan tietoa heidän elämästään.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin laadullisia menetelmiä käyttäen. Aineisto kerättiin teemahaastattelulla, ja haastateltavia opinnäytetyössä oli viisi. Teemahaastattelun pääteemat olivat matala kynnyksen, sosiaaliset rakenteet (kontekstiuskomukset), kokemukset ja minäkuva (kykyuskomukset) ja päämäärät. Analysointimenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin teemoittelua. Opinnäytetyön teoreettisena viitekehysenä on voimaantuminen.</p> <p>Aineistosta oli havaittavissa, että haastateltavat kokivat matalan kynnyksen palvelut kaikilta osin hyviksi ja erittäin tärkeiksi. Kontekstiuskomuksissa ilmeni selviä puutteita luottamuksessa ja tasa-arvon kokemisessa. Huumeekulttuurissa elämisen myötä uskon omiin kykyihin koettiin heikenneen. Kaikkien haastateltujen kohdalla tulokset kuitenkin osoittivat päämäärien olevan positiivisesti suuntautuneita ja toiveikkaita. Saadun aineiston perusteella haastateltavien voimaantuminen huumeekulttuurissa ei ole todennäköistä. Kaikkein vahvimmat voimaantumista heikentävät tekijät löytyvät kontekstiuskomuksista, jotka vaikuttivat kykyuskomuksiin negatiivisesti. Päämäärät ja emootiot nousivat selvimmän esiin voimaantumista edesauttavina tekijöinä. Tulosten valossa matalan kynnyksen palvelujen voidaan katsoa mahdollistavan ympäristön, joka tukee haastateltavien voimaantumista, ja jossa kynnyksen palvelun saamiseksi ei ole liian korkea</p>	
Avainsanat	Voimaantuminen, Matala kynnyksen, Suonensisäiset huumeet, Teemahaastattelu

Authors Title Number of Pages Date	Tuukka Sillanpää, Teemu Tolonen For one shot only... – Young Women's Experiences of Their Status in Drug Culture 32 pages + 6 appendices Spring 2013
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Mervi Nyman, Senior Lecturer Seija Mäenpää, Senior Lecturer
<p>The purpose of this thesis was to examine the experiences of female drug-users' own status in drug culture. The study was conducted among 18- to 25-year-old, active, female intravenous drug-users. Another purpose was to find out if their empowerment was at all possible in drug culture. The thesis also examined how the different sub-processes of empowerment revealed themselves in the context of drug culture, as well as how the target group experienced the low-threshold services.</p> <p>The thesis was carried out together with the A-Clinic Foundation Vinkki in Helsinki and the Helsinki Deaconess Institute's Day Center Stoori & Salli. The subject of the thesis was chosen as a result of discussions with our collaborating partners, and due to the fact that the subject has raised discussion at the societal level. The scarce qualitative study in the subject group also inspired us to achieve more information about female drug-users' lives.</p> <p>The methods used in this thesis were qualitative. The data was collected using theme interviews and the target group was represented by five interviewees. The main themes of the interview were low threshold, social structures (context beliefs), experiences and self-image (ability beliefs) and goals. The method of analysis in the thesis was thematizing. The theoretical framework of the thesis was empowerment.</p> <p>The results showed that the interviewees felt that low-threshold services in all respects were good and very important. In context beliefs they experienced obvious shortcomings in the experiences of trust and equality. Living in drug culture weakened the ability beliefs. In all the interviewees the results showed clear, positively oriented and optimistic goals. The material did not support a high probability of empowerment of the members of the target group in drug culture. The most disempowering factors were found in context beliefs, which had a negative effect on ability beliefs. Goals and emotions were the strongest factors promoting empowerment. In the light of our results low-threshold services enable an environment that enhances the empowerment of the target group and where the threshold for reaching the services is not too high.</p>	
Keywords	empowerment, low threshold, intravenous drugs, theme interview

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Huumeiden ongelmakäyttö	2
3	Matala kynnys	4
4	Työelämäkumppanit	5
5	Voimaantuminen ja sen osaprosessit	6
5.1	Kykyuskomukset	8
5.2	Kontekstiuskomukset	9
5.3	Päämäärät	10
5.4	Emootiot	11
6	Opinnäytetyön toteutus	12
6.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymys	12
6.2	Tutkimusmenetelmä	13
6.3	Aineiston kerääminen	15
6.4	Aineiston analysointi	16
6.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	17
7	Tutkimustulokset	19
7.1	Matala kynnys	19
7.2	Sosiaaliset rakenteet	19
7.3	Kokemukset ja minäkuva	22
7.4	Päämäärät	24
8	Johtopäätökset	24
9	Pohdinta	27
	Lähteet	31
	Liitteet	
	Liite 1. Tutkimuslupa Helsingin Diakonissalaitos	
	Liite 2. Tutkimuslupa A-Klinikkasäätiö	
	Liite 3. Suostumus opinnäytetyöhön osallistumiseen	

Liite 4. Haastattelurunko

Liite 5. Informaatiokirje

Liite 6. Post-it -laput

1 Johdanto

Suomalaista yhteiskuntaa puhuttaa tällä hetkellä nuorten syrjäytyminen. Syrjäytyneisiin nuoriin kuuluvat omana ryhmänään suonensisäisiä huumeita käyttävät nuoret. Tässä ryhmässä huolenaiheeksi ammattilaisten ja myös median keskuudessa on noussut nuorten naisten osuus. Heidän päihteiden käytöstään on vaikea puhua erityisesti siihen liittyvän häpeän vuoksi. (Helsingin Diakonissalaitos n.d.)

Huumeiden käyttäjät mielletään rikollisiksi, arvaamattomiksi ja epämääräistä elämää viettäviksi sekä tauteja kantaviksi ja muille vaarallisiksi ihmisiksi, ja heihin kohdistuu vahvasti negatiivinen leima. (Törmä 2009: 110). Huumeita käyttävä nainen nähdään epänaiseellisenä, ja hänen toimintonsa katsotaan suuntautuvan laittomalle alueelle: näin vahvistuu kuva erityisen poikkeavista ja häiriintyneistä ihmisistä. Heidän poikkeavuuttaan korostaa käsitys naiseuden normin rikkomisesta. (Granfelt 2004: 209.) Suonensisäisiä huumeita käyttäviä ihmisiä pidetään sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakkaista kaikkein huono-osaisimpina.

Tämän kvalitatiivisen opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille 18–25 –vuotiaiden, aktiivisesti suonensisäisiä huumeita käyttävien naisten kokemuksia omasta asemastaan huumeekulttuurissa. Huumeekulttuurilla tarkoitetaan tässä työssä sitä kontekstia, jossa nuori suonensisäisiä huumeita käyttävä nainen toimii. Opinnäytetyö antaa mahdollisuuden tutkia meille vierasta, mutta ammatillisessa mielessä mielenkiintoista päihteiden ongelmakäyttäjien ryhmää. Kiinnostuimme aiheesta sen ajankohtaisuuden vuoksi ja koimme, että ilmiötä on tarpeellista tutkia nuorten naisten omien kokemusten kautta. Kvalitatiiviset tutkimukset ovat yleensä kohdistuneet hoitosuhteessa oleviin huumeiden käyttäjiin, mutta me halusimme tutkia hoitosuhteen ulkopuolella olevaa kohderyhmää, joka käytti aktiivisesti suonensisäisiä huumeita. Aineisto opinnäytetyöhön kerättiin teemahaastatteluilla.

Opinnäytetyön aihe nousi esille työelämästä toisen opinnäytetyöntekijän ollessa työharjoittelussa Helsingin Diakonissalaitoksen Munkkisaaren (HDL) palvelukeskuksessa keväällä 2012. Harjoittelun aikana käyty keskustelu HDL:n päihde- ja mielenterveys-työn vastualuejohtajan kanssa nosti esiin huolen nuorista suonensisäisiä huumeita käyttävistä naisista.

Opinnäytetyön yhteistyökumppaneina toimivat Helsingin Diakonissalaitoksen Erityispäiväkeskus Stoori & Salli sekä A-klinikkasäätiön Helsingin Vinkin Toisen linjan toimipiste. Molemmat toimipisteet toimivat matalan kynnyksen periaatteella toteuttaen haittoja vähentävää terveys- ja sosiaalineuvontaa. Matalan kynnyksen toimipisteet on tarkoitettu huono-osaisille päihdeongelmallisille, joilla on vaikeuksia kiinnittyä muihin sosiaali- ja terveystalouteihin. (Helsingin Diakonissalaitos n. d; A-klinikkasäätiö n. d.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille aktiivisesti suonensisäisiä huumeita käyttävien nuorten naisten kokemuksia asemastaan huumeuskulttuurissa voimaantumisen osaprosessien avulla. Opinnäytetyössä tullaan kuvaamaan huumeiden ongelmakäyttöä ja ongelmakäyttäjille tarkoitettuja matalan kynnyksen toimipisteitä. Teoreettisena viitekehysenä toimii voimaantuminen.

2 Huumeiden ongelmakäyttö

Partasen 2005 tekemän tutkimuksen mukaan Suomessa arvioitiin olevan noin 14500–19100 amfetamiinin ja opioidien ongelmakäyttäjää, joista pääkaupunkiseudulla oli 5100–8200. Ongelmakäyttäjistä miehiä arvioitiin olevan 75–85 prosenttia, ja loput olivat naisia. (Varjonen – Tanhua – Forsell – Perälä 2012: 56, 160.) *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction* (EMCDDA) määrittelee ongelmakäytöksi suonensisäisen huumeiden käytön tai opiaattien, kokaiinin tai amfetamiinien pitkäaikaisen tai säännöllisen käytön. (EMCDDA 23.8.2011) Suomalaisen huumeiden käytön erityispiirteitä muihin länsimaihin verrattuna on amfetamiinin valta-asema opioideihin verrattuna. Opioideista väärinkäytetyin aine on buprenorfiini, heroinin käyttö on harvinaista. (Seppä – Aalto – Alho – Kiiänmaa 2012: 10.)

Ongelmakäytön vaikutukset näkyvät huumeiden käyttäjän terveydessä fyysisinä ja psyykkisinä haittoina. Terveyden kannalta vakavimmat ongelmat ovat infektiio- ja myrkytyskomplikaatiot. (Seppä – Aalto – Alho – Kiiänmaa 2012: 10.) Yleisimpiä somaattisia haittoja ovat tartuntataudit. Nämä liittyvät olennaisesti huumeiden ongelmakäyttöön ja käyttäjän elämäntyyliin. Hygienian laiminlyönti pistämistilanteessa altistaa infektiolle ja tartuntataudeille kuten hepatiitti- ja HIV-viruksille. C-hepatiitti on Suomen yleisin hepatiitti-virus huumeiden käyttäjillä. (Ristola 2012: 169–172.)

Huumausaineet aiheuttavat aivoissa toiminnallisia muutoksia, kun ne vapauttavat ihmisen aivoissa mielihyvää tuottavia aineita. Mielihyvän tavoittelusta aiheutuu riippuvuus, jota tavoitellaan yhä uudelleen, minkä seurauksena muut toiminnot syrjäytyvät. (Seppä – Aalto – Alho – Kiiänmaa 2012: 9.) Huumeiden käytön yhteydessä psyykkisinä oireina voidaan todeta esimerkiksi masennusta, ahdistusta, pelokkuutta sekä psykoosi. (Alho 2012: 51).

Huumeiden ongelmakäyttö aiheuttaa riippuvuuden. Huumeriippuvuus voidaan määritellä, kun kolme viidestä ICD-10 tautiluokituksen kriteeristä täyttyy. Kriteerit ovat: voimakas himo tai halu käyttöön, heikentynyt kyky hallita käyttöä, vieroitusoireet käytön vähentyessä tai loppuessa, sietokyvyn kasvu sekä käytön muuttuminen elämän keskeiseksi asiaksi ja jatkuminen haitoista huolimatta. Kriteerit täyttyvät, jos ne ovat esiintyneet yhtäjaksoisesti vähintään kuukauden ajan, ja jos viimeisen kuluneen vuoden aikana on useita lyhytkestoisempia ajanjaksoja. (Seppä – Aalto – Alho – Kiiänmaa 2012: 9.)

Huumeiden ongelmakäyttöön liittyvät olennaisesti myös huono-osaisuus ja yhteiskunnan marginaalissa eläminen. (Törmä 2009: 16). Vuonna 2011 tehdyssä yhteiseurooppalaisessa Quaf2-hankkeen tutkimuksessa haastateltiin sataa helsinkiläistä huumeiden ongelmakäyttäjää. Tutkimuksessa havaittiin suurimman osan olevan työttömiä, ja heidän toimeentulonsa koostui toimeentulotuesta. Tulokset tukivat käsitystä huumeidenkäyttäjien huono-osaisuudesta ja yhteiskunnan marginaalissa elämisestä. (Tammi – Pitkänen – Perälä 2011: 45–47.) Marginaalissa elävien katsotaan olevan arvoiltaan, elintavoiltaan ja normeiltaan yhteiskunnan valtaväestöstä poikkeavia. Marginaalissa eläminen voidaan nähdä ihmisen omana vaihtoehtona, mutta huumeiden ongelmakäytön kaltainen äärimmäinen tilanne voi ajaa ihmisen kaiken ulkopuolelle ilman hänen omaa valintaansa. Tällöin on havaittavissa useiden elämänalueiden ongelmien kasaantumista, jota kutsutaan huono-osaisuudeksi. Suomessa huumeiden ongelmakäyttäjät ovat pieni yhteiskunnan ulkopuolinen ja vahvasti leimattu marginaaliryhmä. (Knuuti 2007:17–19.) Yhteiskunnallista integraatiota ei tapahdu, eikä yksilö löydä paikkaansa yhteiskunnassa, vaan päätyy elämään ikään kuin yhteiskunnan sosiaalisesta järjestelmästä irrallaan, yhteiskunnallisessa marginaalissa, syrjäytyneenä yhteiskunnan keskeisistä toimintajärjestelmistä. (Nivala 2007: 82-83.)

Helsingissä on alettu vuonna 2000 toteuttaa rajoittavaa huumestrategiaa, jonka pää tavoitteena on vähentää erilaisia huumeiden ongelmakäytöstä johtuvia ilmiöitä kuten

huumekuolemia, vakavia tartuntatauteja, rikollisuutta, turvattomuuden yleistymistä sekä syrjäytymistä ja siihen liittyviä muita ongelmia. Peruslinjaukset strategiaan pohjautuvat vuoden 1997 huumestrategiaan. Huumestrategia pyrkii parantamaan ongelmakäyttäjien tasavertaista kohtaamista sosiaali- ja terveyspalveluissa, matalan kynnyksen toimipisteissä ja etsivässä työssä sekä tarjoamaan vaihtoehtoja palvelukokonaisuuksiin. (Varjonen – Tanhua – Forsell – Perälä 2012: 159.)

3 Matala kynnyks

Matalan kynnyksen palveluilla pyritään murtamaan muureja huumeiden käyttäjien ja yhteiskunnan välillä. Matala kynnyks pyrkii saamaan huumeiden käyttäjät paremmin hoito- ja palvelujärjestelmän yhteyteen, jolloin huumeiden käyttäjiä pystytään lähestymään haittoja vähentävän käytännön avulla (harm reduction). Haittoja vähentävä toiminta voidaan luokitella poliittiseksi ja strategiseksi linjaukseksi, ja matalan kynnyksen palveluita voidaan pitää keinona, jolla strategiaa toteutetaan. Matala kynnyks menestyy huonosti, jos tukena ei ole huumeiden käytöstä aiheutuvien haittojen vähentämiseen tähtäävää ideologiaa. Tarvitaan ylläpitävä voima, joka väsymättä pitää kynnystä matalalla ja eliminoi sen nostamiseen viittaavat toiminnot. Matalan kynnyksen palvelut aloitettiin, koska yhteiskunnassa ja hoitojärjestelmässä huumeiden käyttäjät kokivat palvelut vaikeasti lähestyttäviksi eli kynnys oli heille liian korkea. Huono-osaisimmat kohtaavat kynnyskysymyksiä, jotka usein liittyvät heidän heikkoihin voimavaroihinsa ja moniongelmaisuuksiensa sekä hoitojärjestelmän toimintatapojen puutteellisuuteen kyseisten asioiden riittävässä huomiointissa. (Törmä 2009: 26, 133-134.) Matalan kynnyksen toiminnalta vaaditaan voimakasta panostusta ja erikoisosaamista. Asiakkaat saattavat olla niitä huono-osaisia, joita ei palvella muualla, eikä matalan kynnyksen paikoissa jaeta pysyviä porttikieltoja. (Kotovirta – Tammi 2012: 159.)

Matalan kynnyksen periaate päihdehuoltoon syntyi Euroopassa 1980-luvulla, jolloin palveluita alettiin tarjota anonyymisti, huomaamattomasti ja puuttumatta huumeiden käyttöön. Ensimmäisiä matalan kynnyksen palveluita tarjoavia kaupunkeja olivat Amsterdam, Edinburgh ja Liverpool. Suomessa ensimmäinen varsinaisesti matalan kynnyksen nimellä alkanut ja huumeiden käytön haittoja vähentävä toiminta alkoi A-klinikkasäätiön alaisessa terveysneuvontapiste Vinkissä Helsingin Kalliossa. Suomessa neulojen ja ruiskujen vaihtamiseen suunniteltua palvelumallia kutsutaan terveysneuvonnaksi. Vinkin toiminta suunniteltiin aloitettavaksi vuonna 1996, mutta median, sosi-

aalihuollon ja poliisin vastustuksesta johtuen toimipiste avattiin vuotta myöhemmin. 1990-luvun lopulla puhjennut suonensisäisten huumeidenkäyttäjien HIV-epidemia muutti asenteita terveysneuvontaa kohtaan hyväksyvämmäksi. (Törmä 2009: 27, 29; Kotovirta – Tammi 2012: 156.)

Suomessa toimiva terveysneuvonta pyrkii antamaan palveluita kokonaisvaltaisesti, mikä tarkoittaa esimerkiksi ruiskujen ja neulojen vaihtoa, tartuntatestien tekemistä, A- ja B-hepatiittirokotusten antamista sekä psykososiaalisen tuen ja ohjauksen antamista yhteiskunnallisissa ja arkielämän asioissa. Matalan kynnyksen palvelut ovat kehittyneet ja saaneet uusia muotoja vuosien varrella: esimerkiksi Liikkuva terveysneuvontayksikkö ja etsivä työ toteutetaan yhtenä matalan kynnyksen työmuotona. Etsivällä työllä on tarkoitus päästä lähemmäksi sellaisia asiakasryhmiä, joihin on vaikea saada kontaktia tai jotka eivät itse hakeudu hoidon piiriin. Näillä työmuodoilla saadaan vietyä tietoa haittoja vähentävästä huumeiden käytöstä ja pyritään ehkäisemään infektioriskejä tiedottamalla erilaisista viruksista. (Törmä 2009: 30–31.)

4 Työelämäkumppanit

Opinnäytetyön työelämäkumppaneiksi valikoituivat Helsingin Diakonissalaitoksen Erityispäiväkeskus Stoori & Salli ja A-klinikkasäätiön Toisen linjan Vinkki. Erityispäiväkeskus Stoori & Salli valikoitui sen vuoksi, että opinnäytetyön kohderyhmän tiedettiin asioivan toimipaikassa. A-klinikkasäätiön Toisen linjan Vinkki tuli työelämäkumppaniksi opinnäytetyön tekijöiden osallistuttua pääkaupunkiseudun eri sosiaali- ja terveyspalveluiden toimijoiden yhteiskokoukseen, jossa keskusteltiin muun muassa nuorten naisten osuudesta ja asemasta huumeiden käyttäjinä. Tällöin sovittiin yhteistyöstä Toisen linjan Vinkin silloisen osastonhoitajan Mija Alhon kanssa.

Opinnäytetyön työelämäkumppani Erityispäiväkeskus Stoori & Sallin palvelut on tarkoitettu syrjäytyneille ja syrjäytymisuhan alla oleville ihmisille, myös niille jotka eivät kiinnity palveluihin riittävästi. Matalan kynnyksen periaatteella toimivaan Stoori & Salliin ihminen voi tulla halutessaan anonyyminä. Ihmisen päihtymys ei vaikuta asiakkuuteen. Erityispäiväkeskuksen tavoitteena on mahdollistaa ihmisille kokemus tulla hyväksytyksi sekä kokea osallisuutta, ja sitä kautta luoda selkeyttä ja jatkuvuutta elämään. Asiointiin Stoori & Sallissa ei tarvita mitään erityistä syytä, ja päiväkeskukseen voi tulla vain leppäämään ja olemaan. Stoori & Sallissa kynnystä pidetään vielä muitakin paikkoja mata-

lampana, joten sinne löytävät kaikkein huono-osaisimmatkin päihteitä käyttävät ihmiset. (Helsingin Diakonissalaitos n. d.; Törmä 2009: 88.)

Eryityspäiväkeskus Stoori & Sallin palveluihin sisältyy esimerkiksi terveydenhuolto-, ruoka- ja hygieniapalvelua sekä palveluohjausta. Terveystuotopalveluun kuuluvat lääkäripalvelut, terveysneuvonta ja yksilöllinen keskusteluapu. Stoori ja Sallissa asiakkailla on mahdollisuus ruokailla edullisesti. Heille tarjotaan myös mahdollisuus peseytymiseen ja vaatteiden pesuun, ja saatavilla on tarvittaessa vaihtovaatteita. Asiakaslähtöisessä palveluohjauksessa asiakasta tuetaan selviytymään hoito- ja palvelujärjestelmässä. Asumiseen liittyvät asiat ovat tärkeä osa palveluohjausta. Eryityspäiväkeskus Stoori & Sallin lähtökohta palvelulle on kuntouttava työote, jonka tarkoituksena on lisätä esimerkiksi asiakkaan oma-aloitteisuutta ja vastuuta. (Helsingin Diakonissalaitos n. d.)

Toisen linjan Vinkki on Helsingin muiden Vinkkien tavoin erikoistunut erityisesti suomensisäisiä huumeita käyttävien ihmisten terveys- ja sosiaalineuvontaan. Tavoitteena on päihteiden käytöstä aiheutuvien haittojen vähentäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen sekä asiakkaiden elämänlaadun parantaminen. Eryitystä huomiota Vinkit kiinnittävät siihen, miten ehkäistä uusia C-hepatiittitartuntoja ja miten hyödyntää laajentuneen vertaistoiminnan suomaa mahdollisuuksia. Toisen linjan Vinkki on asiakkaille maksuton, ja palvelu tapahtuu anonymisti ja luottamuksellisesti. Palveluihin kuuluvat esimerkiksi pistosvälineiden vaihto, lääkärin palvelut ja erilaiset testit kuten HIV ja hepatiitti, sekä A- ja B-hepatiitti rokotukset. Toisen linjan Vinkissä tarjotaan asiakkaille myös mahdollisuus yksilökeskusteluun työntekijän kanssa. (A-klinikkasäätiö n. d.)

5 Voimaantuminen ja sen osaprosessit

Tämän opinnäytetyön teoriataustana on voimaantumisen käsite. Voimaantumisella tarkoitetaan yksilön toimintakyvyn vahvistumista ja sisäistä voimantunnetta. Voimaantuminen näkyy elämänhallinnan vahvistumisena sekä tulevaisuuden näkymisenä toiveikkaana. Voimaantunut ihminen kykenee asettamaan itselleen päämääriä ja saavuttamaan niitä, hänen itsetuntonsa kohentuu, mikä näkyy itseluottamuksen lisääntymisenä ja kykyä kestää myös vastoinkäymisiä. Ihminen tekee itse itsensä koskevat päätökset. ”Voimaantuminen on ihmisestä itsestään lähtevä prosessi. Se on samanaikaisesti henkilökohtainen ja yhteisöllinen (sosiaalinen) prosessi, eikä voimaa voi varsinaisesti

sesti antaa toiselle.” Voimaantumisessa ilmenee asioiden mahdollistuminen, voimavarojen löytyminen ja elämänhallinta sekä toimintavalmiuksien- ja kykyjen saavuttaminen. (Siitonen 1999: 93. Siitonen - Robinson 2001: 63.)

Dictionary of Social Work määrittelee voimaantumisen, 'empowerment' –käsitteen, prosessina jossa voimaton tulee voimalliseksi tai autetaan voimakkaaksi. (Pierson – Thomas 2011: 205). Voimaantumista voidaan tarkastella voimaantumisen osaprosessien avulla. Osaprosesseihin kuuluvat päämäärä, kyky- ja kontekstiuskomukset sekä emootiot. Voimaantumisen osaprosesseilla on keskeinen merkitys ihmisen voimaantumisessa, mutta niitä ei voi pitää yleispätevinä, kaikkiin ihmisiin samalla tavoin vaikuttavina tekijöinä. Siitonen huomauttaa, että osaprosessien välillä ei pystytä osoittamaan syy- ja seuraussuhteita, mutta niiden välillä vallitsee vastavuoroinen suhde (Siitonen 1999: 118.)

Ennen voimaantumista ihmisen on havahduttava ja valtaistuttava. Valtaistumisella käsitetään ihmisen oman päätäntävällän kasvua. Havahtunut ihminen on tullut tietoiseksi oman elämäntilanteensa todellisuudesta. Ihmisen voimaantuminen ei voi onnistua ilman näitä kahta edeltävää prosessia. Ihminen joka on valtaistunut ja havahtunut kokee pystyvänsä itse vaikuttamaan omaan elämäänsä ja tukemaan voimaantumistaan. Ihminen on rohkea ja päämäärätietoinen, ja hän uskoo itseensä. Myös vallalla ja vastuulla on voimaantumisessa keskeinen rooli. Voimaantuminen on prosessi, jossa ihminen tai yhteisö kokee elämäntilanteen kannalta merkittäviä muutoksia. (Räsänen 2006: 78–79.) Voimaantuminen voidaan nähdä myös ilmiönä, jossa yhdistyy ihmisen suhde itseensä, päämääriinsä, tunteisiinsa ja ympäristöönsä. Voimaantuneen ihmisen vastakohtadasta kertovat käsitteet voimaton, avuton, kykenemätön, pystymätön ja tehoton. Tällöin ihminen voi olla masentunut, loppuun palanut, opitun avuton ja vieraantunut sekä elämänkontrollinsa menettänyt ja monin tavoin kyvytön. (Räsänen 2006: 92.)

Voimaantumista mahdollistavaa ihmisarvoista lähestymistapaa käytetään tilanteissa, joissa halutaan pysyvää muutosta hankalasti muutettaviin asioihin esimerkiksi haitallisissa toimintatavoissa, uskomusjärjestelmissä sekä mentaalimalleissa. Voimaantumisesta puhuttaessa tulee muistaa, että jokainen ihminen voimaantuu omalla tavallaan. Henkilökohtaisen voimaantumisen prosesseja voidaan tukea ja mahdollistaa, mutta selkeää, jokaisen ihmisen kohdalla toteutuvaa kaavaa siihen ei ole. Voimaantumisen ilmenemistä ei voi yksiselitteisesti mitata, mikä johtuu ihmisen moniulotteisuudesta sekä erilaisista yhteisöistä. Voidaan todeta, että voimaantuminen tuottaa positiivisia asioi-

ta ja seurauksia, jotka ovat rakentavia ja merkityksellisiä niin yksilölle, yhteisöille kuin yhteiskunnallekin. (Siitonen 2007: 1,4.)

5.1 Kykyuskomukset

Kykyuskomukset liittyvät ihmisen käsitykseen omasta itsestään ja omista henkilökohtaisista kyvyistään. Ihminen arvioi tietoisesti sitä, onko hänellä taitoa toimia tehokkaasti ja mahdollisuuksia selviytyä haasteista, ja sitä kykeneekö hän saavuttamaan päämääränsä ja onko hänellä ominaisuuksia, joiden avulla hän saavuttaa päämäärän. (Räsänen 2006: 118.) Minäkäsityksensä kautta ihminen arvioi omiensa voimavarojensa riittävyyttä suhteessa omiin odotuksiin. Kun ihminen arvioi ympäristöään minäkäsityksensä kautta, minäkäsityksellä on voimaantumisen kannalta suuri merkitys. (Siitonen 1999: 130). Ahon (1997) mukaan minäkäsitys voidaan jakaa neljään eri osaan: suoritusminäkuva on ihmisen käsitys omista kyvyistä ja taidoista, sosiaalinen minäkuva on sitä, millaisena ihminen pitää itseään ryhmänjäsenenä ja suhteessa muihin ryhmänjäseniin, emotionaalinen minäkuva on ihmisen käsitys omasta luonteestaan ja tunteistaan, fyysis-motorinen minäkuva on ihmisen käsitys omasta ulkoisesta olemuksestaan. (Siitonen 1999: 132, Räsänen 2006: 120.)

Voimaantumisen kannalta oleellista on ihmisen kuuluminen kontekstiin, jossa ihmistä kunnioitetaan sellaisena kuin hän on, eikä hänen tarvitse jatkuvasti ajatella sitä, millaisena muut ihmiset häntä pitävät tai millaisen he haluavat hänen olevan. Vapauden mahdollistavassa kontekstissa ihminen ei koe kohtuuttomia paineita ja kontrollia ulkopuolelta. Minäkuva rakentuu kuviteltujen omien odotusten ja toisten odotusten suhteesta. Ihminen muodostaa käsityksen itsestään ja uskomuksistaan vuorovaikutustilanteista saamallaan palautteella, emootioiden arvioidessa vuorovaikutuksen sisältöä. (Siitonen 1999: 132.) Negatiivinen minäkuva ja puutteet itsetunnossa voivat nousta joissain tilanteissa ja johtaa negatiiviseen kehään, jossa ihmisen selviytymiskyky heikentyy ja johtaa suurempaan itsetunnon laskuun. (Thompson 2007: 27).

Ihmisen identiteetti muodostuu hänen henkilökohtaisista ja sosiaalisista ominaisuuksistaan, jotka sisältyvät minäkuvaan ja juontavat juurensa ihmisen samaistumisesta yksilöihin ja ryhmiin. Itsetunto on ihmisen positiivisia ja negatiivisia tuntemuksia itseään kohtaan. Itsetunto on yksilökohtainen, ja se voi muovautua erilaisista saavutuksista tai ominaisuuksista ja vaikuttaa ihmisen hyvinvointiin. Itsetunto on suhteellisen pysyvä ilmiö. Minäkuva, identiteetti ja itsetunto ovat päällekkäisiä käsitteitä, mutta niillä jokai-

sella on tärkeä rooli voimaantumisen kannalta, koska ihmisen käsitys omasta itsestään ohjaa hänen tulevaisuuteen liittyviä käsityksiään. (Siitonen 1999: 130, Helkama – Myllyniemi – Liebkind 2010: 369, 383.)

Itseluottamus on ihmisen uskoa omien toimiensa onnistumiseen ja toteutumiseen. Itseensä luottava ihminen voi toimia haluamallaan tavalla. Itseluottamuksessa korostuu tekeminen ja hallinta. Toimintaympäristöllä on usein läheinen suhde itseluottamukseen, itsetuntoon ja itsearvostukseen. Toimintaympäristö saattaa lannistaa tai kannustaa ihmistä hänen pyrkimyksissään. Itseluottamus kasvaa onnistumisten myötä ja voi vaikuttaa positiivisesti itsearvostukseen. Itsearvostuksen kasvu vaikuttaa osaltaan sisäisen voimaantumisen lisääntymiseen. Voimaantumisen mahdollistava ympäristö tarjoaa ihmiselle mahdollisuuden tarkkailla itseään ja olla vuorovaikutuksessa luotettavien ihmisten kanssa, mikä mahdollistaa itsearvostuksen ja itseluottamuksen kasvua. (Siitonen 1999: 136–138.)

5.2 Kontekstiuskomukset

Toimintaympäristö voi vaikuttaa voimaantumiseen mahdollistavalla tai heikentävällä tavalla. Toimintaympäristön olosuhteet, toiset ihmiset sekä sosiaaliset rakenteet vaikuttavat merkittävästi ihmisen voimaantumisen toteutumiseen. Ihmisillä on tarve kokea itsensä arvokkaaksi, ja tämän tunteen vahvistaminen voi luoda ihmisessä uudistumisen halua. Joissakin ryhmissä sosiaaliset rakenteet, olosuhteet ja yksilöt voivat estää toisten yksilöiden itsensä arvokkaaksi tuntemisen kokemusta. Vaikka voimaantuminen on ihmisen henkilökohtainen prosessi, juuri sosiaalinen kanssakäyminen toisten kanssa rakentaa voimakkaasti ihmisen itseään ja omia mahdollisuuksiaan koskevia uskomuksia. (Siitonen 1999: 117–118, 164.)

Ihmiselle on voimaantumisen kannalta tärkeää, voiko hän pitää toimintaympäristöään päämääriin pyrkimisen kannalta turvallisena, mahdollistavana ja luotettavana. Myönteiset elämykset ja hyvien asioiden kokeminen ruokkivat ihmisen voimaantumista. (Siitonen 1999: 143.) Toimintaympäristö vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen, asenteisiin ja asioiden kokemiseen. Kun tietyllä enemmistöllä on tietty mielipide, vähemmistöön kuuluviin ihmisiin kohdistuu paine hyväksyä ja omaksua enemmistön käyttäytymismalli ja asenne (Räsänen 2006: 124). Hyväksytyksi tulemisen kokeminen liittyy olennaisesti ihmisten välisiin suhteisiin, ja hyväksytyksi tuleminen lisää ihmisen voimavaroja ja

edesauttaa voimaantumista: hylätyksi tulemisen tunne on voimaantumiseen heikentävästi vaikuttava tekijä. (Siitonen 1999: 144).

Sisäisen voimantunteen kehittämisessä ihmisen on tärkeää saada osakseen arvostusta, luottamusta ja kunnioituksen kokemusta. Muiden osoittaman arvostuksen ja kunnioituksen kautta ihminen pystyy rakentamaan omaa haluaan toimia vastuullisesti ja luottamuksen arvoisesti sekä edistämään molemminpuolista kunnioitusta. Voimaantuminen on itsestä lähtevä prosessi, mutta siihen vaikuttaa myös toimintaympäristön ilmapiiiri, joka voi olla merkityksellinen, ja voimaantuminen saattaa toisessa ympäristössä olla todennäköisempää kuin toisessa. Arvostuksen, luottamuksen ja kunnioituksen saannin positiivisena summana myös ihmisen sisäinen motivaatio omaan toimintaansa kasvaa, mikä on yhteydessä voimaantumiseen sekä päämäärien asettamiseen ja niiden tavoitteluun. (Siitonen 1999: 147.) Kun ihminen tuntee, että toimintavapaus omassa ympäristössä on tärkeää, hän arvostaa mahdollisuutta vaikuttaa kontekstissa tapahtuviin muutoksiin. Jotta voimavarat ja luovuus vapautuvat, on tärkeää, että ihminen pystyy vaikuttamaan omaa toimintaansa. Kontrollin tunne auttaa ihmistä selviytymään haastavistakin tilanteista, koska silloin ihminen tuntee pystyvänsä ottamaan vastuuta ihmisten välisessä toiminnassa. Toiminnan vapaus on myös sitä, että ihminen pystyy tekemään päätöksiä omaa elämäänsä koskevissa asioissa. (Siitonen 1999: 148.)

5.3 Päämäärät

Voimaantumisen kannalta ihmiselle on tärkeää asettaa itselleen päämääriä ja tavoitteita, joihin pyrkiä. Päämäärien osa-alueeseen kuuluvat toivotut tilat tulevaisuudessa, vapaus ja arvot. Ilman niitä ihminen ei voi mahdollistaa omaa voimaantumistaan, koska ihmisellä on perimmäinen halu pyrkiä elämässään eteenpäin. Päämäärien on oltava mahdollisimman realistisia toteutuakseen. Mahdollisuus saavuttaa päämääriä lisää onnistumisen kokemuksia ja innostuneisuutta sekä luo pohjaa haasteellisempien päämäärien saavuttamiseksi. (Siitonen 1999: 119, 122.) Päämäärä voidaan myös nähdä voimaantumisen näkökulmasta itsekasvatuksena, jossa ihminen tiedostaa oman epätäydellisyytensä ja pyrkii parantamaan omaa tilaansa. Voimaantumisen kannalta ihmisen pitää tällöin pystyä havaitsemaan, millaiset päämäärät palvelevat haluttua tilaa. (Räsänen 2006: 116.)

Voimaantumiseen liittyy kiinteästi kokemus vapaudesta: ihminen saa ja pystyy itse päättämään omista päämääristään. Läheisinä käsitteinä vapaudelle voidaan pitää valinnanvapautta, vapaaehtoisuutta, itsemääräämistä ja autonomisuutta. Autonomisuus on ihmisen valinnanvapautta, jossa ihminen on vapaa laatimaan suunnitelmia ja asettamaan päämääriä itsenäisesti tai mahdollisesti muiden avulla. Valintoihin liittyy kuitenkin eettinen vastuu, joka ihmisen on itse ymmärrettävä. Ihmisellä on myös vapaus yrittää ja erehtyä sekä konkreettisella että ajattelun tasolla. (Siitonen 1999: 124–125.) Ihmistä ohjaavat myös arvot päämääriä asettaessa ja niihin pyrittäessä. Ihminen asettaa päämäärälleen arvon, jota hän lähtee tavoittelemaan, jos näkee tämän olevan hänelle arvokasta, ja jos hän on itse pystynyt määrittelemään päämääränsä. Tällöin ihminen kokee voimaantumista arvojen ja valinnanvapauden toteutuessa. (Siitonen 1999: 128–129.)

5.4 Emootiot

Emootiot säätelevät keskeisesti kaikkia muita voimaantumisen osaprosesseja, sillä emootioidensa kautta ihminen tutkii mahdollisuuksiaan asettaa ja toteuttaa päämääriä. Esimerkiksi kokiessaan ympäristönsä turvalliseksi, avoimeksi ja tasa-arvoiseksi, ihminen saattaa päättää pyrkiä kohti tavoittelemaansa päämäärää, ja sitä kautta pystyä asettamaan itselleen uusia päämääriä. Ihmisen kokema positiivisuus ja toiveikkaus vapauttavat voimavaroja, jotka auttavat päämäärän saavuttamisessa. Tällöin ihminen on havainnut toimintaympäristönsä voimaantumisen kannalta mahdollistavaksi, ja tämä on voimaantumisprosessin kannalta merkityksellistä. Positiivisuus luo voimavaroja, joita tarvitaan uusissa haasteellisissa tilanteissa, ja toiveikkaus tuo ihmisessä esille voimavaroja, jotka auttavat ihmistä siinä, ettei hän luovuta tai masennu vaikeita tilanteita kohdatessaan. (Siitonen 1999: 151–154.)

Positiivinen lataus on ihmisen voimaantumisen kannalta myös merkittävää, koska positiivisen latauksen myötä ihminen kokee kontekstinsa mahdollistavaksi voimaantumisen kannalta. Positiivinen lataus antaa ja luo ihmiselle voimavaroja. Positiivisen latauksen kokeminen on myös yhteydessä siihen toimintaympäristön ilmapiiriin, jossa ihminen elää. Positiivisen latauksen mahdollistavat kunnioittava, hyväksyvä, turvallinen ja luotettava ilmapiiri. (Siitonen 1999: 152–153.) Toiveikkouden puutteella on merkittävä osa ihmisen voimaantumisprosessissa. Toiveikkaus luo ihmiselle myönteisiä tuntemuksia ja mahdollistaa voimavarojen vapautumista. Toiveikkaus luo ihmiselle vahvaa uskoa asioiden järjestymiseen ja siihen, että hän onnistuu takaiskuista huolimatta. Toiveikkaus

mahdollistaa myös muiden samassa kontekstissa toimivien ihmisten myönteisyyden ja toiveikkuuden kasvua. (Siitonen 1999: 154.)

Eettisyys ja toisen ihmisen kuunteleminen ovat osa voimaantumista. Voimaantumiselle ominaista on hyväksyä ihmiset sellaisena kuin he ovat. Oman elämän hallinta on oleellista voimaantumiselle, ja se sallii mahdollisuuden elämänhallintaan myös toisille ihmisille. Emootioiden kautta tunnistamme muissa ihmisissä ja itsessämme asioita, jotka ovat moraalisesti tärkeitä. Moraalisia emootioita ovat esimerkiksi häpeä, kunnioitus ja katumus, jotka kohdistuvat itseen tai toisiin ihmisiin. Moraaliset emootiot eivät yleensä ole paikka- tai tilannesidonnaisia. Kunnioitus on voimaantumisessa tasa-arvoista, ei auktoriteetin jakamaa. (Siitonen 1999: 157, Räsänen 2006: 135.)

6 Opinnäytetyön toteutus

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoituksena on tuoda esille marginaalissa elävän nuoren naisen kokemukset omasta itsestään huumeekulttuurissa. Tämä opinnäytetyö pyrkii lisäämään ymmärrystä naisten asemasta huumeekulttuurissa ja peilaamaan saatua aineistoa voimaantumisen teoriaa vasten. Tarkoituksena on myös saada tietoa matalan kynnyksen terveysneuvontapalveluiden tuottamasta hyödystä haastateltaville itselleen. Opinnäytetyön tavoitteena on myös lisätä aiheen tietämystä, selkeyttä ja ymmärrystä nuorten naisten asemasta maskuliinisessa alakulttuurissa.

Tutkimukselle luonteenomaista on, että lopullinen aihe ja tutkimuskysymys syntyvät monien neuvottelu- ja harkintavaiheiden jälkeen. Tutkimuskysymystä rakennettaessa käytiin läpi monia eri vaihtoehtoja, ennen kuin päädyttiin lopulliseen valintaan. Ongelman asettaminen ja sen muotoileminen tutkimusasetelmaan sopivaksi on usein haastavampaa kuin asetetun ongelman ratkaiseminen, ja on hyvä varautua myös siihen, että tutkimuskysymys saattaa muuttua tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi – Remes – Sajavaara 2009: 125 – 126.) Ensimmäiset vaihtoehdot tutkimuskysymyksiksi eivät olleet valmiita tutkittaviksi. Opinnäytetyössä päädyttiin lopulta tarkastelemaan sitä, onko nuoren suonensisäisiä huumeita käyttävän naisen voimaantuminen ylipäättään mahdollista huumeekulttuurissa, ja miten voimaantumisen eri osaprosessit ilmenevät huume-

kulttuurikontekstissa, sekä sitä, millaisena tutkimuksen kohderyhmä koki matalan kynnyksen palvelut.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa päästään lähelle niitä merkityksiä, joita ihmiset antavat ilmiöille ja tapahtumille. Kvalitatiivisella tutkimuksella saadaan myös esiin tutkittavien näkökulmat ja heidän äänensä. Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään saamaan esille tutkittavien havainnot tilanteesta, sekä huomioimaan heidän menneisyytensä ja kehitykseensä liittyviä tekijöitä. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu hyvin tutkimusmenetelmäksi, kun pyritään selvittämään käyttäytymistä, sen merkitystä ja sen kontekstia. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 27–28.)

Opinnäytetyö tutkii nuorten naisten kokemuksia asemastaan huumekulttuurissa. Koska teemahaastattelu mahdollistaa tiedon saamisen haastateltavan kokemuksista ja mielikuvista sekä haastattelijaa kiinnostavista aiheista ja muista tutkimuksen kannalta olennaisista asioista, opinnäytetyö päätettiin suorittaa teemahaastatteluna. Teemahaastattelua voidaan pitää eräänlaisena keskusteluna, jossa välittyvät esimerkiksi asenteet, mielipiteet ja tunteet, mutta perinteisestä keskustelusta teemahaastattelu eroaa päämäärätietoisuudellaan. Tämän opinnäytetyö teemahaastattelulla saadaan tietynlainen kuva haastateltavien asemasta huumekulttuurissa. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 41–42.)

Teemahaastattelua voidaan kutsua puolistrukturoiduksi menetelmäksi, koska se on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua, vaikka siitä löytyykin yksi strukturoidun haastattelun ominaispiirre. Teema-alueet ovat kaikille samat, mutta kysymyksistä puuttuu strukturoidulle haastattelulle ominainen tarkka muoto ja järjestys. Teemahaastattelun tarkoituksena on huomioida haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän niille antamat merkitykset, mikä on keskeisiä teemahaastattelun valinnalle. Teemahaastattelu keskittyy tiettyihin teemoihin ja keskustelua käydään niiden rajoissa, mutta teemahaastattelu ei rajaa, kuinka syvälle aiheeseen mennään. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 48.)

Ennen teema-alueiden valintaa perehdyttiin teoriaan. Teorian avulla muodostettiin teemahaastattelun teema-alueet, jotka samalla toimivat tutkimuksen teoreettisina peruskäsitteinä. Teema-alueiden sisään muodostettiin tarkempia kysymyksiä haastatteli-

jalle muistilistaksi, ja niillä voitiin tarvittaessa ohjata keskustelua tietyille aihealueille. On muistettava, että teemahaastattelun luonteeseen kuuluu myös se, että haastateltava toimii tarkentajana. Tutkittavien haastateltavien ajatukset ja elämäntilanteet konkretisoituvat heidän antamissaan vastauksissa. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 66–67.)

Opinnäytetyön taustateoria on voimaantuminen, jonka avulla koottiin tietyt teema-alueet haastatteluun. Haastattelurungon kokoamisessa huomioitiin myös silloisen erityispäiväkeskus Stoori & Sallin esimiehen, Kaarina Mertaniemen, kommentit ja ehdotukset. Niitä pidettiin tärkeinä, koska hän on työskennellyt kyseisen ryhmän parissa vuosia ja hän omaa vankan kokemuksen kohderyhmästä. Teemat perustuvat Juha Siitosen väitöstutkimuksessa määrittelemään voimaantumisen teoriaan. (Siitonen 1999)

Teemahaastattelun rungoksi (Liite 4) muodostui neljä pääteemaa: Matala kynnyks, Sosiaaliset rakenteet, Kokemukset ja minäkuva, Päämäärät. Matala kynnyks -teeman avulla on tarkoitus selventää, mahdollistavatko matalan kynnyksen palvelut sopivan ympäristön voimaantumisen toteutumiselle, ja minkälaisia tarpeita sen kehittämiseksi nähdään. Sosiaaliset rakenteet -teemalla kuvaamme ympäristön vaikutuksia voimaantumisen mahdollistajana tai sen estäjänä. Kokemukset ja minäkuva -teeman tarkoituksena on kuvata haastateltavien minäkuvaa ja kokemuksia itsestä, koska voimaantuminen on henkilöstä itsestään lähtevä prosessi. Päämäärä -teema kuvaa sitä, pystyvätkö kohderyhmän henkilöt asettamaan itselleen sellaisia päämääriä, joita voimaantunut ihminen kykenee itselleen asettamaan ja joiden saavuttamiseen hän pyrkii. Teemat on kiinnitetty voimaantumisen osaprosesseihin. Osaprosesseista emootiot ovat läsnä jokaisessa haastatteluteemassa, eikä niille ole luotu omaa osuutta.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada mahdollisimman kattava kuva nuorten naisten kokemuksista huumeekulttuurissa. Edellä mainittujen teema-alueiden koettiin olevan niin väljiä, että haastattelulla voitiin saada esiin se ilmiöön liittyvä moninainen rikkaus, joka ilmiöön todellisuudessaakin liittyy. Tarvittaessa haastattelija saattoi syventää keskustelua niin pitkälle kuin haastateltavan kiinnostus riitti ja haastattelussa oli saatavissa tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 67.) Pääteemojen sisälle laadittiin tukisanoja ja tarkentavia kysymyksiä, jotta saatiin varmistettua kattava kuva jokaisesta teemasta. Tarkentavien kysymysten avulla saatiin tarvittavia voimaantumiseen liittyviä vastauksia.

6.3 Aineiston kerääminen

Aineisto kerättiin yksilöhaastatteluilla, ja ennen haastattelujen toteuttamista opinnäytetyöhön haettiin tutkimusluvut Helsingin Diakonissalaitokselta ja A-klinikkasäätiöltä (Liite 1 ja 2). Haastatteluja varten laadittiin kirjallinen sopimus suostumuksesta haastatteluun (Liite 3). Ennen varsinaisia haastatteluja tehdyllä esihaastattelulla varmistettiin kysymysten oikeanlainen muotoilu ja ymmärrettävyys. Esihaastattelussa tuli esiin huomionarvoisia seikkoja, kuten teitittely, kielenkäyttö ja ymmärrettävät sanat. (Eskola – Suoranta 1998: 88–89.)

Itse haastattelujen saaminen osoittautui odotettua haastavammaksi. Viiden haastattelun saaminen vei kyseisissä matalan kynnyksen toimipisteissä yhteensä noin 35 tuntia. Lisäksi potentiaalisia haastateltavia pyrittiin lähestymään työpäivien lomassa. Jokaiselle mahdolliselle haastateltavalle jaettiin myös informaatiokirje (Liite 5). Kaksi viidestä haastattelusta tehtiin ensitapaamisen jälkeen ja kolme haastattelua sovittiin etukäteen. Haastateltavia olisi ollut huomattavasti enemmän, jos kaikki haastatteluun lupautuneet olisivat saapuneet paikalle. Haastateltavien saamisessa saatiin apua myös toimipisteiden henkilökunnalta, joka kertoi potentiaalisille haastateltaville opinnäytetyöstä ja sai sovittua ajankohdat haastatteluille. Henkilökunnan apu oli tarpeen, koska joka päivä ei ollut mahdollista olla paikalla etsimässä haastateltavia.

Haasteelliseksi haastattelujen saamisessa osoittautui myös päivien erilaisuus kävijöiden suhteen. Yhtenä päivänä toimipisteessä saattoi käydä kymmeniä haastattelun ikäryhmään kuuluvia, mutta toisena päivänä ei käynyt yhtään haastatteluun sopivaa. Opinnäytetyöhön saatiin kuitenkin viisi haastattelua, mikä oli myös tutkimussuunnitelmassa ollut alustava arvio saatavien haastattelujen määrästä. Haastateltavien vähäisestä määrästä johtuen ei tämä opinnäytetyö kerro yleistä ilmiötä vaan keskittyy antamaan tapaustutkimuksesta mahdollisimman kattavan kuvan. Tapaustutkimuksen pohjalta ei ole tarkoitus tehdä empiirisesti yleistäviä johtopäätöksiä, kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa. (Eskola – Suoranta 1998: 65.)

Tapaustutkimuksessa lähtökohtana voidaan pitää sitä, että siinä kerätään mahdollisimman monipuolinen aineisto ja tutkimuksen kohde kuvataan perusteellisesti. Tutkimuksen kohteena voi olla esimerkiksi yksilö, yhteisö, organisaatio tai tapahtumakulku. Tapaustutkimusta voidaan myös luonnehtia esimerkiksi kiinnostuksena joihinkin sosiaalisiin prosesseihin, aikaisempien tutkimusten hyödyntämiseen sekä tapauksen ja sen

kontekstin rajan hämäryyteen. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä ymmärrystä tutkittavasta tapauksesta ja sen olosuhteista. Tapaustutkimusta voidaan pitää yhtenä tapana pyrkiä tuomaan esiin marginaalisten ja syrjäytyneiden ryhmien tilanteita ja lisäämään tietämystä niistä. On kuitenkin muistettava, että tapaustutkimus ei ole tutkimusmenetelmä, vaan tutkimistapa ja -strategia, jonka sisällä voidaan hyödyntää erilaisia menetelmiä ja aineistoja. (Laine – Bamberg – Jokinen 2007: 9-10, 18-20.)

Haastattelut suoritettiin työelämäkumppanien toimitiloissa, koska ne olivat mahdollisimman neutraalit haastattelun suorittamiseen, ja niissä haastateltavat kokivat uskaltavansa puhua asioista. Haastateltavan kotona suoritettava haastattelu saattaa kertoa elinolosuhteista, mutta kaikista asioista ei välttämättä olisi kerrottu yhtä vapaasti kuin neutraalissa tilassa. Koska työelämäkumppanien toimipisteet toimivat anonyymiysperiaatteella, ei kyseisten tilojen koettu aiheuttavan haastateltaville osallistumisen pakkoa. Esimerkiksi sosiaaliviraston tiloissa haastateltavat olisivat saattaneet kokea sopivien vastauksien antamisen välttämättömäksi, jotta he voivat säilyttää saamansa etuuden. (Eskola – Suoranta 1998: 90 - 91.) Haastattelujen tekemiseen saatiin kummastakin toimipisteestä rauhallinen huone, jossa haastattelut voitiin tehdä ilman häiriöitä. Haastattelujen kesto vaihteli 22–55 minuuttiin, riippuen haastateltavan kyvystä vastata lyhyesti tai kattavasti. Kaikki haastattelut tallennettiin nauhurille.

6.4 Aineiston analysointi

Jokaisen haastattelukerran jälkeen opinnäytetyön tekijät kuuntelivat haastatteluaineiston yhdessä. Tällä haluttiin varmistaa se, että haastatteluun osallistumatonkin opinnäytetyöntekijä pääsee selville haastattelun kulusta ja pystyy ymmärtämään aineistosta tutkimuksessa tärkeiksi koetut asiat, ja että hän pystyy litteroimaan haastattelun haastattelijan haluamalla tavalla. Kun haastattelija käyttää aineiston purkamisessa haastatteluun osallistumatonta henkilöä, on haastattelijan kerrottava tälle, mitä haastattelusta halutaan saada esille ja millaisena haastattelija on haastattelutilanteen kokenut. Haastattelijan on lisäksi kerrottava, mihin seikkoihin litteroinnissa on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kuuntelun jälkeen aineisto jaettiin teemoittain kahteen osaan, ja aineisto litteroitiin erikseen. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 142.)

Analysointimenetelmäksi opinnäytetyöhön valittiin teemoittelu, koska sitä suositellaan käytettävän aineiston analysointitapana, kun pyritään ratkaisemaan jokin käytännöllinen ongelma, esimerkiksi voimaantumisen mahdollisuus huumeuskulttuurissa. Teemoit-

telun avulla on mahdollisuus saada aineistosta vastauksia tai tuloksia opinnäytetyössä esitettyihin kysymyksiin. Teemoittelun antamien tutkimustulosten uskottiin palvelevan tutkimuksen kysymyksenasettelua parhaiten. (Eskola – Suoranta 1998: 178-179.)

Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan yhden tai useamman haastateltavan aineistosta esiin nousevia piirteitä. Analyysivaiheessa esiin nostetut teemat pohjautuvat tutkijan intresseihin ja tulkintoihin haastateltavien kertomuksista. Tutkija koodaa haastateltavien vastaukset samaan luokkaan, vaikka haastateltavat eivät täsmälleen samalla tavalla vastaisikaan. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 173.) Aineistoa lähdettiin purkamaan teemahaastattelurungon perusteella, ja siitä poimittiin esille ne vastaukset, jotka palvelivat kysymyksenasettelua parhaiten.

A4-papereista tehtiin seinälle teema-alueista ja niiden kysymyksistä koostuva runko, johon purettiin litteroidusta tekstistä esiin nousevia vastauksia. Vastausten koodaamisessa käytettiin kullekin haastateltavalle erivärisiä *Post-it*-lappuja (Liite 6) heidän erottamiseksi toisistaan, ja varmistukseksi jokaiseen aineiston osaan merkittiin haastateltavien tunnisteet NN1- NN5. Teemarunkoon purettuna haastatteluvastausten sisältö hahmottui paremmin kuin se olisi tapahtunut tietokoneella tapahtuvan aineiston purun kautta. Aineiston purkuun voidaan käyttää merkintäkortteja, ja samaa teema-aluetta koskevat vastaukset voidaan liittää yhteen samalle kortille. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 142).

6.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Ihmisiin kohdistuvissa tutkimuksissa ovat informointiin perustuva suostumus, luottamuksellisuus, seuraukset ja yksityisyys tärkeitä eettisiä periaatteita. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 20). Tämän vuoksi ennen haastattelua sen sisällöstä ja tarkoituksesta kerrottiin jokaiselle haastateltavalle infokirjeen muodossa, ja kirjeen sisältö käytiin vielä läpi yhdessä haastateltavan kanssa. Haastateltaville painotettiin, ettei kaikkiin kysymyksiin tarvitse vastata ja että haastattelun saisi halutessa keskeyttää. Esiin nostettiin myös se, ettei opinnäytetyöstä voi tunnistaa yksittäisiä haastateltavia, ja että haastattelujen tallennemateriaali hävitetään työn valmistuttua, ja että haastattelu ei vaikuta heidän asiakkuuteensa toimipaikoissa.

Ei ole yleispätevää ohjetta siitä, kuinka paljon haastateltavaa pitäisi informoida, mutta haastateltavan antaman suostumuksen tulee pohjautua asianmukaiseen informaatioon,

ja ihmisen pitää pystyä saamansa informaation pohjalta päättämään suostuuko haastatteluun vai kieltäytykö siitä. (Hirsjärvi – Hurme 2008: 20.) Näin voidaan varmistaa jokaisen haastateltavan ymmärtävän, mihin haastattelulla pyritään ja mihin he osallistuvat. Opinnäytetyöstä kerrottiin haastateltaville mahdollisimman tarkasti, koska haluttiin varmistaa, etteivät haastateltavat suostu haastatteluun liian vähäisen informaation pohjalta tai hetken mielijohteesta.

Ihmisarvoa on aina kunnioitettava tutkimustyötä tehdessä ja on pyrittävä välttämään, ettei ihminen koe tulevansa kohdelluksi kaltoin. (Eskola – Suoranta 2008: 56). Ennen opinnäytetyön haastatteluja tehtiin esihaastattelu kohderyhmää edustavalle henkilölle. Esihaastattelulla halusimme varmistaa, etteivät haastateltavat koe kysymyksiä ahdistaviksi, loukkaaviksi tai muulla tavalla heidän ihmisarvoaan vahingoittavaksi. Kaikki ihmiset eivät koe asioita samalla tavalla, mutta haastateltavat kertoivat palautteessaan, että vaikka jotkut asiat olivat haastavia vastata, niin kysymyksiin pystyi vastaamaan ilman, että ne olisivat loukanneet haastateltavaa.

Ennen haastatteluja pohdittiin mahdollista haastatteluun osallistumisesta annettavaa palkkiota, ja pohdinnan jälkeen päädyttiin siihen, että haastatteluun osallistumisesta saa palkkioksi savukerasian. Palkkio katsottiin kohtuulliseksi, koska haastattelun aikana haastateltavat joutuivat pohtimaan hankaliakin asioita. Haastateltavien ei koettu osallistuvan haastatteluun pelkästään savukerasian takia, sillä kolmelle viidestä ei edes ehditty kertoa palkkiosta, kun he jo suostuivat haastatteluun. Vaikka haastateltavilta ei erikseen tiedusteltukaan haastatteluun osallistumisen motivaatiota, niin esimerkiksi yksi haastateltava ilmaisi halunsa auttaa opinnäytetyöntekijöitä työssään ja toi esille omia kokemuksiaan, ilman palkkion tuomaa motivaatiota.

Opinnäytetyön luotettavuuden parantamiseksi pyritään tuomaan esille kaikki opinnäytetyöprosessin vaiheet kattavasti ja selkeästi. Opinnäytetyö pyrkii myös kertomaan kattavasti aineiston ja teorian pohjalta tehdyistä johtopäätöksistä. Opinnäytetyötä laadittaessa on koko prosessin ajan oltu perillä siitä, että tutkija on tutkimusta tehdessään keskeinen tutkimusväline, ja että opinnäytetyötä arvioitaessa luotettavuus koskee koko opinnäytetyöprosessia, koska lähtökohtana voidaan pitää tutkijan avointa tietoisuutta omista päätelmistään ja tekemisistään. (Eskola – Suoranta 2008: 210.)

7 Tutkimustulokset

7.1 Matala kynnyks

Haastateltavat kokivat matalan kynnyksen palvelut helposti lähestyttäviksi. Haastateltavat mainitsivat, että aluksi käynnit olivat jännittäneet heitä, ja että he olivat vain nopeasti hakeneet pistovälineet. Nyt haastateltavat kokivat ympäristön turvalliseksi, koska he luottivat henkilökuntaan ristiriitatilanteissa ja niiden ratkaisemisessa, ja henkilökunta koettiin tärkeäksi osaksi turvallisuuden tunnetta. Ainoaksi pelkoa herättäväksi asiaksi koettiin niin sanotusti vieraiden tai väärin ihmisten kohtaaminen. Vääriä ihmisiä olivat ne, jotka entuudestaan tiedettiin arvaamattomiksi ja aggressiivisiksi matalan kynnyksen toimipisteiden ulkopuolella, sekä ne joille saatettiin olla velkaa. Vieraksi ihmisten pelko liittyi ennestään heikkoon luottamukseen ihmisiä kohtaan huumeekulttuurissa.

Tärkeimmäksi matalan kynnyksen palveluksi haastateltavat mainitsivat neulojen ja ruiskujen vaihtomahdollisuuden ja puhtaiden neulojen saannin. Myös lääkärin palvelut ja terveysneuvontatyö koettiin tärkeäksi neulanvaihdon ohella. Eniten terveysneuvontatyössä esiin nousi testien tärkeys, esimerkiksi HIV- ja C-hepatiitti testit. Tärkeinä pidettiin myös ilmaisia tai edullisia palveluita kuten ruokailu, kahvi ja puhelimen käyttömahdollisuus.

Haastateltavat kokivat, että matalan kynnyksen palveluita ei tarvitse kehittää ja että tämänhetkinen palvelu on riittävää. Kysyttäessä naisille suunnatuista palveluista haastateltavat olivat yksimielisiä siitä, ettei naisille kohdennettuja palveluita tarvita. Haastateltavat kokivat itsensä miesten kanssa tasavertaisiksi matalan kynnyksen palvelujen tarjonnan suhteen.

7.2 Sosiaaliset rakenteet

Kaikki haastateltavat luokittelivat läheisiksi ihmisiksi osan perheenjäsenistään tai koko perheensä. Vastauksissa esimerkiksi perheenjäseniin luokiteltiin isä, äiti, äitipuoli, mummo ja sisarukset. Yhdellä haastateltavista huumeiden käyttöä esiintyi yhdessä toisen vanhemman kanssa, kun taas muilla haastateltavilla suhteet vanhempiin olivat huumeettomia. Näitä suhteita jäsensi myös haastateltavien vanhempien huoli lastensa huumeiden käytöstä. Kolme viidestä haastateltavasta otti myös tärkeänä ihmissuhteena miesystävänsä.

Haastateltavat erottivat ystävät ja kaverit käsitteinä toisistaan. Ystäviä pidettiin lähempinä kuin kavereita, ja vastauksista huomasi, että ystävillä ei ollut päihteiden ongelmakäyttöä tai he olivat jo päässeet irti suonensisäisten huumeiden ongelmakäytöstä toisin kuin kavereiksi luokitellut. Ystäviksi haastateltavat luokittelivat keskimäärin kolme ihmistä, ja näissä suhteissa esiintyi enemmän luottamusta kuin ihmisissä, jotka luokiteltiin kavereiksi. Kavereina pidettiin huumeiden käyttäjäpiireissä olevia ihmisiä. Näissä kaverisuhteissa ei luottamusta ollut havaittavissa.

”Kuitenkin nää ihmiset mitkä pyörii tässä näin muut käyttökaverit niin ne on sellasii ketkä koittaa hyötyy susta ja kenestä mä koitan hyötyy.” (NN 3.)

Neljä viidestä haastateltavasta kertoi käyttäjäryhmien olevan homogeenisia siinä suhteessa, että niissä esiintyi sekakäyttöä. Yksi viidestä haastateltavasta erotteli omista käyttäjäpiireistään eri päihdekulttuurin osia.

”On niissäkin eroja sillee mitä huomaa et jotkut on niit bileihmisii ketkä vetää es-soja ja kaikenmaailman naksuja tälläsii bileihmisii, ketkä ottaa vaan viikonloppu-sin niitä huumeita. Ne ei yleensä käyt piikkejä ollenkaan. Ja sit on niinku perus nistit, niin sanotusti jotka vetää vähän niinku sitä sun tätä kaikkee mahdollista kaksin käsin ja just iv:nä. Sit on nää korvaushoito, jotka mun mielest käyttää huumeita ne vaan saa sen laillisesti.” (NN 3.)

Kahtiajako käyttäjiin ja ei-käyttäjiin oli selkeästi havaittavissa, jos niitä ystävä-, kaveri- ja perhepiirissä esiintyi. Nämä ryhmät pyrittiin pitämään erillään toisistaan. Suonensisäisten huumeiden käyttäjien ryhmää haastateltavat pitivät kaikkein vältetyimpänä ryhmänä käyttäjien ja ei-käyttäjien keskuudessa.

Jokainen haastateltava otti esiin tasa-arvon puuttumisen huumeekulttuurissa yleisesti. Omissa käyttäjäpiireissä tasa-arvoa ilmoitettiin olevan sitä enemmän, mitä pienemmästä ja tutummasta ryhmästä oli kyse. Haastateltavien mukaan yleisessä huumeiden käyttökulttuurissa ei tasa-arvoa ole havaittavissa. Yksi haastateltava kuvaili huumeekulttuurin henkilöiden arvohierarkiaa maahantuojusta käyttäjään, ja huumeiden käyttäjä oli arvohierarkian valtakolmion alimmaisena. Haastateltavista kaksi viidestä koki olevansa tasa-arvoisia mieskäyttäjien kanssa ja loput eivät. Epätasa-arvoa kokeneet haastateltavat toivat esiin asioita, jotka loivat eriarvoisuutta. Kaksi haastateltavaa koki sukupuolensa ja nuoren ikänsä estävän tasa-arvoisuuden kokemusta ja arvostuksen saamista. Kaksi haastateltavista kertoi epätasa-arvoisuuden näkyvän siinä, että miehet olettivat huumeiden tarjoamisen johtavan seksiin.

Omissa käyttäjäpiireissään haastateltavat kokivat olevansa arvostettuja. Käyttäjäryhmän suurempi koko vaikutti negatiivisesti haastateltavien tuntemukseen arvostuksen saamisesta. Jokainen haastateltava tunsi pystyvänsä vaikuttamaan ryhmän sisäisiin päätöksiin ja koki tulevansa kuulluksi. Kyseiset ryhmät olivat kuitenkin itse valittuja ja kooltaan pienempiä. Haastateltavilla oli erilaisia keinoja arvostuksen ja vaikuttamismahdollisuuksien saamiseen ryhmissä. Yksi viidestä käytti vaikuttamiskeinona pelon tuomaa valtaa tietyissä ryhmissä. Kyseisen haastateltavan elämäntilanne oli muihin haastateltaviin nähden heikoin. Hänelle oli kasaantunut muita haastateltavia enemmän huono-osaisuutta, kuten asunnottomuus, sosiaaliturvan ulkopuolella eläminen sekä muita haastateltavia suuremmat ongelmat virkavallan kanssa. Neljä muuta toivat vastauksissaan esiin sosiaalisesti hyväksyttävimpiä keinoja. Näitä keinoja olivat tietoisuus omista valinnoista ja vastuusta muiden huume kulttuurissa elävien ihmisten kanssa tai muiden ihmisten kautta vaikuttaminen ja sitä kautta myös arvostuksen saaminen. Huumausaineiden vaikutuksen alaisena ollessa vaikuttamismahdollisuudet omaan itseen ja ryhmään liittyvissä asioissa heikkenivät.

Kaikki haastateltavat kuvailivat huume kulttuurissa luottamusta olemattomaksi, pois lukien oma lähipiirinsä. Haastateltavat kertoivat luottavansa läheisiinsä, etenkin perheenjäseniinsä, mutta eivät uskoneet läheistensä luottavan heihin yhtä voimakkaasti. Jokaista lähipiiriin kuulumatonta epäillään eikä häneen luoteta. Yleisesti haastateltavat kertoivat liiallisen luottamuksen johtavan huonoon lopputulokseen ja hyväksikäyttöön heidän arkielämässään.

”Oon mä kyl aika sinisilmäinen, sen takii oon saanu kärsii aika paljon täs päihdemaailmas, siitä et luottaa liikaa ihmisiin et ite kärsii.” (NN 4.)

Haastateltavat kokivat turvallisuuden tunteen riippuvan seurasta. Yleisesti oma lähipiiri koettiin turvalliseksi. Turvallisuuden tunteeseen haastateltavat pystyivät vaikuttamaan, vaikka pelon ja turvattomuuden tunne oli päivittäin läsnä. Keinoja turvallisuuden tunteen saamiseen olivat tiettyjen henkilöiden vältteleminen sekä tietoisuus oman toiminnan seurauksista. Fyysisen väkivallan pelko oli yksi suurimmista syistä turvattomuuden tunteeseen.

Naisten ja miesten roolit huume kulttuurissa ovat haastateltavien mukaan perinteisiä: mies nähdään subjektina ja nainen objektina. Huume kulttuurissa tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi parisuhteessa mies on yleensä se, joka hankkii huumausaineet ja mie-

heltä odotetaan sitä. Haastateltavat kokivat naisen olevan arvostettu enemmän tai vähemmän omassa roolissaan.

Neljä viidestä haastateltavasta kertoi, että toiselta naiselta saa tukea, mutta tuen saaminen ei ole itsestäänselvyys. Kaksi viidestä kertoo myös naisten välisestä kieroudesta toisiaan kohtaan. Neljä viidestä oli sitä mieltä, että naisten väliset suhteet olivat terveille ja toivottuja.

7.3 Kokemukset ja minäkuva

Kaikilla haastateltavilla oli positiivinen käsitys sosiaalisesta itsestään, ja he kokivat olevansa sosiaalisia, kilttejä, rehellisiä ja luotettavia. Yhdellä haastateltavista oli vahvempi ja positiivisempi käsitys itsestään kuin muilla haastateltavista, mikä näkyi kunnioituksena itseään kohtaan ja tahtona kehittää itseään ihmisenä parempaan suuntaan.

”Nyt esim mä lähen sinne katkalle ja kaikkee et mä koitan oikeesti parantaa itseäni ihmisenä jatkuvasti, et mä en niinku suostu mun itsekunnioitus ei kestäis sitä et mä jäisin ryytyy jonnekin ja masentuu ja kiskoo vaan kamaa ja hankkii itseni hirveeseen kuntoon.” (NN 3.)

Muilla haastateltavilla kokemukset omasta itsestä ja minäkuvasta olivat epävarmempia. He kokivat itsetuntonsa olevan epävakaampia, ja kokivat itsensä huonoiksi ihmisiksi huumeiden käytön takia. Kaksi vastaajista ei pystynyt käsittelemään tunteitaan selvin päin, koska he halusivat tukahduttaa kokemukset itsestään. Positiivisia kokemuksia minäkuvasta ei osattu käsitellä, mikä johti retkahduksiin ja päivittäiseen käyttöön. Aineiden käytöllä turrutettiin omatuntoa.

”...on vähän aikaa selvinny siit vierotuksesta, ni kaikki tuntuu erilaiselta, jotenkin vähän paremmalta, mut sit kuitenkin ku on huono olo, ni haluu sen piikin. Sit ku sen saa ni on hetken aikaa kivaa, mut sit ku ain joutuu ottaa enempi ja enempi ja haluu olla tutkalla ja sekaisin, koska ei kestä, ainakaan mä en kestä itteeni. Niit omantunnon tuskia, et miks mä taas alotin, ni mä haluan olla sekasin, etten mä pakosti muista sitä kaikkee mitä mun päässä liikkuu.” (NN 2.)

Kaikki haastateltavat kokivat alemmuuden tunnetta suhteessa ns. normaaleihin ihmisiin, joilla ei ilmene päihdeongelmaa. Haastateltavat kokivat ulkopuolelta tulevien suhtautuvan huumeidenkäyttäjiiin leimaavasti ja negatiivisesti. Tämä näkyi myös heihin kohdistuvana pelkona. Näiden asenteiden johdosta muuta yhteiskuntaa välteltiin ja pidettiin etäisyyttä normaaliin, ettei paljastuta huumeiden käyttäjiksi. Kaikki haastateltavat kertoivat lähipiirinsä toivovan, että haastateltava pääsisi eroon huumeiden käytöstä

ja kiinnittyisi yhteiskuntaan paremmin. Yksi haasteltavista nosti esille myös sen, että hän kokee muiden ihmisten odotukset paineena.

Haastateltavat kertoivat olevansa tietoisia omien valintojensa seurauksista ja siitä, miten he pystyvät vaikuttamaan omaan elämäänsä. Vaikka osa haastateltavista tiesi, miten vaikuttaa omaan elämäänsä, niin myös parisuhteen, viranomaistahojen ja käyttäjäpiirien kaltaiset ulkopuoliset tahot saattoivat vaikuttaa valintoihin. Jokainen haastateltavista koki ymmärtävänsä oman vastuunsa ja sen, ettei kukaan muu voi vaikuttaa oman elämän päätöksiin lopullisesti.

Haasteltavien suonensisäisten huumeiden käytön aloitusiät olivat 12, 16, 18, 18 ja 19 vuotta. Kaksi viidestä oli aloittanut subutexilla ja kolme viidestä amfetamiinilla.

Haastateltavat kokivat suonensisäisten huumeiden käytön vaikuttaneen suuresti elämäänsä. Vahvimmin nousi esille arjen rytmi ja sen rakentuminen suonensisäisten huumeiden käytön ympärille. Arkeen sisältyi muun muassa huumeiden hankinta ja turvallisten pistämispaikkojen etsiminen. Kaikilla haastateltavilla huumeiden käyttö vaikutti psyykkiseen kuntoon vaihtelevasti huumausaineesta riippuen. Kaikki oli ongelmia fyysisen terveyden kanssa laihtumisen, yleiskunnon heikentymisen ja väsymyksen muodossa, mutta myös huolia vakavammista vaivoista kuten C-hepatiitista, joka oli kahdella viidestä haastateltavasta.

Haastateltavat kertoivat kaikkien rahojensa menevän huumeiden käyttöön. Kenelläkään haastateltavista ei ollut ansiotuloja, ja huumeiden käyttö rahoitettiin esimerkiksi toimeentulotuella, varastamalla ja varastettua tavaraa myymällä, pikavipeillä sekä lainatuilla rahoilla. Neljä viidestä haastateltavasta kertoi olevansa vaikeuksissa lainojen ja velkojen kanssa. Osalla ne ovat johtaneet luottotietojen menetykseen, mikä vaikutti omalta osaltaan heikentävästi itsetuntoon. Viidestä haastateltavasta kolme kertoi varastelevansa. Näistä kolmesta kahdella varasteleminen vaikutti itsetuntoa heikentävästi, kun taas poikkeuksellisesti yksi kolmesta koki saavansa positiivisia tunteita onnistuneista varasteluista.

”Haastattelija: Mut tää varastelu ja tämmönen, ni ei sit tunnu mitenkään pahalta?
Haastateltava: Ei tunnu pahalta, siit saa tavallaan kiksejä, ku onnistuu.” (NN 2.)

7.4 Päämäärät

Päämääristä kysyttäessä neljä viidestä puhui paluusta normaaliin elämään. Kaikki haasteltavat asettivat päämääräkseen päästä opiskelemaan ja sitä kautta työelämään. Kaikki haastateltavat nostivat esiin perheen perustamisen tai parisuhteen. Haastateltavista kaikki tiedostivat, että päämäärien saavuttamiseksi on lopetettava päihteiden ongelmakäyttö. Kaikki haastateltavat myös tiedostivat, ettei päämäärien saavuttaminen ole mahdollista huumeekulttuurissa. Haastateltavat kokivat tärkeimmäksi tuen saamiseksi katkon ja sen, ettei joudu jäämään ilman tukea ihmisiltä, jotka auttavat pysymään irti huumeusaineista. Kaksi viidestä myös mainitsi, että on katkaistava yhteydenpito huumeekulttuurissa eläviin ihmisiin.

Kaikilla haastateltavilla oli positiivisia ja toiveikkaita näkemyksiä tulevaisuutta kohtaan. Mainittuja uhkakuvia tulevaisuudelle olivat tulossa olevan katkon vieroitusoireet sekä pelko mahdollisesta retkahduksesta katkon jälkeen. Neljä viidestä haastateltavasta kuitenkin uskoi omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa omaan elämäänsä tulevaisuudessa. Ainoastaan yksi haastateltava näki tulevaisuuteen vaikuttamisen toivottomana, sillä hän koki yhteiskunnan kontrolloivan häntä liikaa.

8 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda esille haasteltujen, aktiivisesti suonensisäisiä huumeita käyttävien nuorten naisten kokemuksia asemastaan huumeekulttuurissa. Tarkoituksena on verrata vastauksia voimaantumisteoriaa vasten, ja avata kysymystä onko voimaantuminen mahdollista huumeekulttuurissa, ja mitkä asiat siihen vaikuttavat.

Matalan kynnyksen palvelut toimintakontekstina koettiin helposti lähestyttäväksi. Toista ihmistä ei voi voimaannuttaa, mutta voimaantumista tukeva ympäristö edesauttaa ihmistä tässä prosessissa. Vastauksissa korostuivat matalan kynnyksen toimipisteiden henkilökunnan mahdollistama luottamuksellisuus, turvallisuus ja ennakkoluulottomuus. Kun ihminen itse kokee näiden tunteiden olemassaolon, niistä seuraa voimaantumista tukevia positiivisia kokemuksia. (Siitonen 1999: 143). Matalan kynnyksen toimintaperiaatteet mahdollistavat voimaantumiseen läheisesti yhteydessä olevien turvallisuuden, avoimuuden, ennakkoluulottomuuden, rohkaisemisen sekä tukemisen toteutumisen kokemisen. (Siitonen 1999:145). Ainoaksi voimaantumista heikentäväksi tekijäksi koet-

tiin mahdollisesti kohdattavat ”väärät” henkilöt, joita kohtaan saatettiin tuntea pelkoa. Väärien henkilöiden kohtaamisesta aiheutunut pelko kohdistui matalan kynnyksen toimipisteen ulkopuolelle, missä matalan kynnyksen henkilökunta ei pääse vaikuttamaan asioiden kulkuun.

Tärkeiksi konkreettisiksi asioiksi koettiin matalan kynnyksen tarjoamat palvelut kuten puhtaiden neulojen saanti, lääkärin palvelut, terveyteen liittyvät palvelut, erilaiset testit ja ravinnon saantimahdollisuus. Yhdessä nämä kaikki mahdollistivat itsestä huolehtimisen kokemuksen. Itsensä tervetulleeksi kokeminen toimipisteeseen saapuessa päihtymystilasta huolimatta ei luonut kynnystä palveluiden käyttöön. Tällöin ihmisellä korostuu vapaus pystyä itse voi kontrolloimaan toimiaan. Matala kynnyksen luo mahdollisuuden omalle kontrollille ja vastuun ottamiselle itsestä. (Siitonen 1999:143,148.) Matalan kynnyksen palvelut ovat aina valmiina tukemaan ihmistä riippumatta hänen aikaisemmista epäonnistumisistaan.

Matalan kynnyksen palvelut nähtiin kokonaisuudessaan riittävinä eikä kehittämistarpeita koettu. Tämä kertoo sen, että matalan kynnyksen konsepti on nykyisellään hyvää ja kannattavaa toimintaa, ja se tarjoaa kontekstin, joka edesauttaa voimaantumisen prosessissa. Haastateltavien kokemus ihmisten tasa-arvoisesta kohtaamisesta matalan kynnyksen toimipaikoissa lienee osoitus siitä, että pelkästään naisille kohdistettua toimintaa ei tarvita. Naiset kokivat olevansa samassa asemassa kuin miespuoliset matalan kynnyksen asiakkaat.

Sosiaalisten rakenteiden merkitys voimaantumisessa oli tutkimuksen kannalta haastavin osa-alue, koska vastauksissa oli havaittavissa ääripäitä voimaantumisen mahdollistajina ja heikentäjinä. Voimaantumista edesauttavana sosiaalisena rakenteena koettiin lähipiirin luoma konteksti. Lähipiiriin kuuluu tässä yhteydessä perhe, sukulaiset ja läheiset ystävät. Näissä konteksteissa korostuvat turvallisuus, hyväksyntä, arvostus, tasa-arvo ja luottamus. Voimaantumista heikentäväksi tekijäksi nähtiin yleisesti huume-kulttuurin konteksti sen luottamuspuolan ja arvostuksen saamisen vaikeuden vuoksi. Voimaantumiseen merkittävästi vaikuttavien luottamuksen, arvostuksen ja kunnioituksen erisuuntaisuus eri konteksteissa aiheuttavat voimaantumisen kannalta ilmeistä ristiriitaa. (Siitonen 1999: 67, 144–145.) Vaikka haastateltavat kokivatkin saavansa arvostusta ja pystyvänsä vaikuttamaan pienemmissä huume-konteksteissa, he eivät kokeneet luottamuksen olevan läsnä isommissa piireissä. Jos ilmapiirissä ei ole luot-

tamusta, niin se ei rohkaise ihmistä toimintavapauteen, mikä passivoi ihmistä ja vie häneltä luottamusta omiin kykyihinsä. (Siitonen 1999: 69).

Mitä pienimmistä huumeidenkäyttäjäpiireistä oli kyse, sitä enemmän oli havaittavissa voimaantumisen kannalta positiivisia tekijöitä. Näitä pienempiä piirejä kuvasi ihmisten samanhenkisyys, tasa-arvoisuus sekä paremmat vaikutusmahdollisuudet. Pienemmissä ryhmissä ikä ja sukupuoli eivät vaikuttaneet tasa-arvoon tai vaikutusmahdollisuuksiin. Tasa-arvoa ei koettu omien ryhmien ulkopuolella, mihin vaikuttivat voimakkaasti ikä ja sukupuoli. Parisuhteessa elävien naisten ei odotettu kantavan huumeiden hankkimiseen kuuluvaa riskiä, ja naisten odotetaan yleisesti olevan passiivisempia tämän suhteen. Miehet joutuvatkin useammin tekemisiin poliisien kanssa (Tammi 2011: 48.) Naisten passiivinen rooli huumeiden hankinnassa luo riippuvuutta miehistä ja heikentää sukupuolten välistä tasa-arvoa ja miesten ja naisten välistä valtasuhdetta. Vallan epätasainen jakautuminen ei välttämättä näy heikommalle osapuolelle, ja näin se ylläpitää epätasa-arvoa. (Räsänen 2006: 81).

Haastateltavien antamat kuvakset itsestään sosiaalisissa tilanteissa olivat positiivisia. He tunsivat itseluottamusta omaan ulospäin suuntautuneisuuteensa. He pystyivät luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteita ja luottamaan omiin sosiaalisiin kykyihinsä. He tiedostivat myös, mitä rajoituksia sosiaalisiin tilanteisiin ja omiin vaikutusmahdollisuuksiin liittyy. Vaikka omiin sosiaalisiin kykyihin luotettiin, kokivat haastateltavat minäkuvassaan ja itsetunnon puutteita. Itseluottamuksen ja minäkuvan heikkouteen vaikutti haastateltavien käsitykset valtaväestöstä. Haastateltavat kokivat olevansa valtaväestöä alempiarvoisia ja valtaväestön suhtautuvan heihin leimaavasti ja negatiivisesti, mikä ylläpitää heidän heikkoa itsetuntoaan ja minäkuvansa (Siitonen 1999: 130.)

Suonensisäisten huumeiden käyttö ja siihen liittyvä elämäntapa vaikutti haastateltavien minäkuvaan ja omiin kokemuksiin. Suonensisäinen huumeidenkäyttö oli johtanut haastateltavilla fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tilojen heikentymiseen. Nämä olivat johtaneet puutteisiin omissa vaikutus- ja osallistumismahdollisuuksissa. Kokonaisvaltainen heikko tilanne näkyi alentuneena itsetuntona ja heikentyneenä minäkuvana. Huumeiden käyttö aiheutti suuria taloudellisia kustannuksia, jotka ajoivat haastateltavat käyttämään erilaisia laillisia ja laittomia keinoja huumeiden saamiseksi. Varastelu, velkaantuminen ja jatkuva veloissa olo vaikuttavat itsetuntoon heikentävästi. Jatkuva kiel-

teisten asioiden kierre heikentää voimaantumisen prosessia. (Siitonen 1999: 130; Thompson 2007: 27).

Haastateltavat asettivat päämääräkseen paluun marginaalista valtaväestöön. Päämäärät näyttivät kaukaisilta, mutta haastateltavat tiedostivat, että niihin pääsemiseksi oli asetettava välitavoitteita, joista tärkeimmäksi muodostui päästä irti huumeiden ongelmakäytöstä sekä irtautuminen huume kulttuurista. Jokaiselle päämäärien saavuttamisessa merkitykselliseksi nousi tuen saanti. Päämäärien asettaminen ja niihin pyrkiminen on yhteydessä ihmisen subjektiivisiin kokemuksiin ja uskomuksiin siitä kontekstissa, jossa hän toimii. Huume kulttuuri ei tue näiden päämäärien saavuttamista. (Siitonen 1999: 120). Itselle asetetut päämäärät näyttivät arvokkailta ja merkityksellisiltä, koska niihin oli päädytty itse. Ulkoapäin asetettuja päämääriä helpompi on sitoutua itse asetettuihin päämääriin, joihin voi saada tarvittaessa tukea muilta. (Siitonen 1999: 125.)

Päämäärien asettelussa näkyi toiveikkuus tulevaisuutta kohtaan. Vaikka nykytilanne ei ollut toivotunlainen, se ei lannistanut käsityksiä paremmasta tulevaisuudesta. Huumeiden ongelmakäytön lopettamisen tiedostettiin olevan hankalaa ja prosessin alkuvaihe koettiin pelottavaksi. Kuitenkin positiiviset käsitykset nousivat näiden edelle ja antoivat voimaa konkretisoida päämääriä. Päämäärien realistinen toteutuminen vaatii paljon ponnisteluja eikä tapahdu hetkessä. Haastateltavat ovat tiedostaneet tämän hyvin ja suhtautuvat prosessiin toiveikkaasti. Toiveikkuus vapauttaa ihmisen voimavaroja ja valaa uskoa tulevaisuutta kohtaan kestäen mahdolliset vastoinkäymiset. (Siitonen 1999: 154).

9 Pohdinta

Voimaantuminen selvästikin edellyttää irtaantumista huume kulttuurista. Voimaantumisen osaprosesseista kontekstiuskomukset edistivät voimaantumista heikoimmin, eikä huumeiden käyttöympäristö näin ollen tarjoa mahdollisuuksia voimaantumista edellyttävien kokemusten saamiseen. Minäkuvan ja itsetunnon eheytyminen olisi mahdollista voimaantumisen kannalta turvallisemmassa ja luottamuksellisemmassa ympäristössä.

Matalan kynnyksen palvelut koetaan tärkeiksi ja hyödyllisiksi, ja ne luovat voimaantumista tukevan ympäristön. Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella matalan kynnyk-

sen palvelut toteuttavat tehtävänsä tarkoituksensa mukaisesti. Voimaantumista edistäviä osaprosesseja olivat päämäärät ja emootiot.

Matalan kynnyksen palveluiden, sekä muussakin sosiaali- ja terveystalouden työnteossa tulee ottaa huomioon ihmisen itsensä tuntemat positiiviset ja toiveikkaat tuntemukset sekä päämäärätietoisuus. Näiden tuntemusten toistuva ylläpitäminen ja tukeminen voisivat edesauttaa ihmisen itsetunnon kasvua ja minäkuvan vahvistumista. Voimaantuminen ilmenee tunteiden tasolla ihmisen kokiessa nautintoa elämästä, ja myös ahdistuksen helpottuminen synnyttää uusia positiivisia ajatuksia itsestä. Usein tämä auttaa ihmistä ajattelemaan maailmasta ja muista ihmisistä aikaisemmasta poikkeavalla tavalla, ja nämä uudet oivallukset edesauttavat voimaantumisen prosessissa, mikä alkaa näkyä myös käytännön tasolla. (Vilen – Leppämäki – Ekström 2008: 24–25.) Ihmisen positiivisten uskomusten vahvistaminen hänen itsensä ulkopuolelta antaa ihmiselle itselleen toivoa. Näiden positiivisten tunteiden tukemisella voidaan myös luoda ristiriitaa huume kontekstissa esiintyvään lannistamiseen, mikä saattaa johtaa huume kontekstin tarjoamien asioiden kyseenalaistamiseen. Tästä saattaa nousta muutosmotivaatio, jota kannattaa ylläpitää.

Kun ihminen on saanut luotua itselleen tukevamman pohjan, aletaan kiinnittää huomiota huume kulttuurista irrottautumiseen. Huume kulttuurista irrottautuminen on mielestämme tärkein asia ihmisen voimaantumisen prosessin kannalta. Tätä helpottaa huomattavasti se, että ihmisen minäkuvaa ja itsetuntoa, positiivisuutta ja toiveikkautta sekä päämääriä on tuettu ja pidetty yllä. Tämä antaa ihmiselle valmiuksia haastavaan muutokseen elämässään. Voimaantumiseen liittyvään ihmisarvolähtöisyyteen kuuluvat ennakkoiva tukeminen, ongelmien ennaltaehkäisy sekä korjaava ja kuntouttava toiminta sekä identiteetti uskomusten uudistamisessa että vastuullisen elämänhallinnan edistämiseksi. Nämä sopivat hyvin matalan kynnyksen toimintaperiaatteisiin. (Siitonen 2007: 1).

Opinnäytetyötä tehdessämme pohdimme myös työn luotettavuutta, mikä on tärkeää, koska haastateltavia oli vain viisi. Voi olla mahdollista, että toiset viisi haastateltavaa saattaisivat kertoa kokemuksistaan huume kulttuurissa eri tavalla. Emme haluakaan yleistää tuloksia ja johtopäätöksiä muihin samassa asemassa oleviin, mutta toisaalta jo viiden haastateltavan antamat yllättävän samankaltaiset vastaukset tuovat mielestämme opinnäytetyöhön luotettavaa pohjaa. Toki on täysin mahdollista, että nuorempia ja vanhempia suomen sisäisten huumeiden käyttäjänaisia haastateltaessa voitaisiin saada

iästä riippuvia erilaisia tuloksia, ja että tämän opinnäytetyön tulosten taustalla oleviin yhtäläisiin vastauksiin on saattanut vaikuttaa haastateltavien lähes sama ikä.

Opinnäytetyön suunnittelussa pohdimme oman sukupuolemme mahdollista vaikutusta haastattelujen saamiseen ja niistä saadun materiaalin luotettavuuteen. Ennakkoletuksena pidimme sitä, että nuorten naisten asema ei ole paras mahdollinen maskuliinisessa huumekulttuurissa, jossa miehen ja naisen valtasuhteet ovat vääristyneet. Samanlaisia oletuksia on pohtinut myös perheväkivaltaa tutkinut Leo Nyqvist. Hän otaksui, että arkaluontoisista asioista hänen olisi miehenä helpompi keskustella miesten kuin naisten kanssa, mutta oli väärässä. Naisten kanssa syntyi sensitiivisiä ja intensiivisiä vuorovaikutustilanteita, kun taas miehet torjuivat arkaluontoisista asioista puhumisen. (Granfelt 2004: 215.) Ennako-odotuksista huolimatta koimme, että naiset olivat avoimia ja pystyivät puhumaan asioista rehellisesti, emmekä tunteneet sukupuolemme vaikuttavan haastattelujen tuloksiin. Sitä emme tiedä, miten sukupuolemme vaikutti haastattelujen saamisen vaikeuteen.

Prosessina opinnäytetyö oli haastavampi kuin olimme osanneet odottaa. Eniten tähän vaikutti haastateltavien saamisen vaikeus. Haastateltavien saamiseksi käytettiin kaikki mahdollinen vapaa-aika, mutta heidän löytämisensä tuntui olevan sattumanvaraista, mikä aiheutti turhautuneisuutta peruuntuneiden haastattelujen ohella. Mielenkiintoinen havainto oli myös se, että kun kohderyhmään kuuluva henkilö oli matalan kynnyksen toimipisteissä miespuolisen henkilön seurassa, ei yhdenkään pyytäminen haastatteluun onnistunut. Muutaman kerran seurana ollut miespuolinen henkilö ilmoitti, ettei toinen kerkeä, koska on kiire - kysymättä naispuoliselta mitään.

Toisaalta turhautumisen tunteeseen tutustuminen on kasvattanut meitä ammatillisessa mielessä: se on opettanut meille kärsivällisyyden merkitystä alalla, jossa tulokset saadaan toisinaan aikaan tuskastuttavan hitaasti ja se on lisännyt ymmärrystämme kohderyhmäämme kohtaan. Opinnäytetyön alkuvaiheessa kohderyhmästä keskusteltaessa esiin nousi ryhmän haasteellisuus. Tämä seikka otettiin huomioon opinnäytetyön alussa, mutta työn aikana se kuitenkin tavallaan unohtui, mikä omalta osaltaan vaikutti turhautumiseen. Turhautumista pohdittaessa muistimme palautui tuo alkuperäinen oletus kohderyhmän haasteellisuudesta.

Opinnäytetyönä tämä tutkimus antaa kokonaiskuvan nuorten naisten kokemuksista huumekulttuurissa ja siitä, miten voimaantumisen ilmenee. Tärkeää on myös tuoda

esille hoitoon kiinnittymättömien huumeita aktiivisesti käyttävien asema verrattuna hoivossa oleviin. Suosittelemmekin, että jatkotutkimuksissa aihekokonaisuus pilkotaan pienempiin tutkittaviin alueisiin kokonaiskuvan tarkastelun jälkeen. Tässä opinnäytetyössä ei esimerkiksi lähdetty tutkimaan sitä, miksi kohdehenkilö on alkanut käyttää huumeita tai hänen elämänhallintansa osa-alueita syvällisemmin. Jatkossa tutkimuksissa olisikin hyvä syventyä kontekstiuskomuksiin tarkemmin, ja yksistään se olisi kattava tutkimuksen aihe. Ylipäätään voidaan sanoa, että kaikki kohderyhmään kohdistuva laadullinen tutkimus olisi tärkeää.

Lähteet

Alho, Hannu 2012. Huumeiden käytön tunnistaminen, huumeriippuvuuden tunnusmerkit. Teoksessa Seppä, Kaija – Aalto, Mauri – Alho, Hannu – Kiianmaa, Kalervo. (Toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet s. 51-59. Kustannus Oy Duodecim. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

A-klinikkasäätiö. Toiminta. Helsingin Vinkki. 2013. Verkkodokumentti. <<http://toimipaikka.a-klinikka.fi/vinkki/toimipisteet/helsinki>> Luettu 16.3.2013.

Granfelt, Riitta 2004. Marginaalitarinoita. Asunnottomuuden, päihteiden ja rikosten kierre naisten ja miesten tulkitsemana. Teoksessa Kuronen Marjo – Granfelt Riitta, Nyqvist Leo – Petrelius Päivi. (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö s. 197-222. PS-kustannus, Juva.

Eskola, Jari – Suoranta, Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä.

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Problem drug use (PDU). 2011. Verkkodokumentti <<http://www.emcdda.europa.eu/themes/key-indicators/pdu>> Luettu 16.3.2013.

Hirsjärvi, Sirkka – Hurme, Helena 2008: Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino, Helsinki.

Hirsjärvi, Sirkka – Remes, Pirkko – Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Tammi, Helsinki.

Helkama, Klaus – Myllyniemi, Rauni – Liebkind, Karmela 2010. Johdatus sosiaalipsykologiaan. Edita Prima Oy, Helsinki.

Helsingin Diakonissalaitos. Erityispäiväkeskus Stoori & Salli. 2013. Verkkodokumentti <<https://www.hdl.fi/fi/palvelut/paivatoiminta/112-paivakeskus-stoori>> Luettu 14.3.2013.

Helsingin Diakonissalaitos. 2013. Verkkodokumentti <<https://www.hdl.fi/fi/ajankohtaista/667-nuorten-ja-naisten-huumeiden-kaytto-lisaantyy>> Luettu 14.3.2013.

Knuuti, Ulla 2007. Matkalla marginaalista valtavirtaan? – Huumeiden käytön lopettaneiden elämäntapa ja toipuminen. Yliopistopaino, Helsinki.

Kotovirta, Elina – Tammi, Tuukka 2012. Huumeiden käytön aiheuttamien haittojen vähentäminen ja ehkäisy. Teoksessa Seppä, Kaija – Aalto, Mauri – Alho, Hannu – Kiianmaa, Kalervo. (Toim.) Huume- ja lääkeriippuvuudet s. 153-162. Kustannus Oy Duodecim. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Laine, Markus – Bamberg, Jarkko – Jokinen, Pekka 2007. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, Markus – Bamberg, Jarkko – Jokinen, Pekka. (Toim.) Tapaustutkimuksen taito s. 9-38. Yliopistopaino, Helsinki.

Nivala, Elina 2007. Sosiaalipedagogiikkaa nuorten yhteiskunnallisen kasvun tukena. Teoksessa Hämäläinen, Juha – Nivala, Elina (Toim.) Sosiaalipedagoginen aikakauskirja, Vuosikirja 2007 8.vuosikerta s 77-108. Kopijyvä, Kuopio.

Pierson, John – Thomas, Martin 2010. Dictionary of Social Work. Open University Press. Bell and Bain Ltd, Glasgow.

Robinson, Heljä – Siitonen, Juha 2001. Pohdintaa voimaantumisenesta. Teoksessa Järvisalo, L. (toim.) Muutoksen kautta kasvuun. s 61–72. Kotilo ry:n julkaisuja. Pieksämäki: RT-Print Oy.

Räsänen, Juhani 2006. Voimaantumisen mahdollistaminen ja ratkaisut – Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön valtaistaminen. Julkiviestintä Oy, Järvenpää.

Seppä, Kaija – Aalto, Mauri – Alho, Hannu – Kiianmaa, Kalervo 2012. Huumeiden ja lääkkeiden käyttö sosiaalisena ja kansanterveydellisenä ongelmana. Teoksessa Seppä, Kaija – Aalto, Mauri – Alho, Hannu – Kiianmaa, Kalervo. (Toim.) Huume- ja lääke-riippuvuudet s. 7-13. Kustannus Oy Duodecim. Saarijärven Offset Oy, Saarijärvi.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorioiden perusteiden hahmottelua. Oulun yliopisto, Oulu.

Siitonen, Juha 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulun opettajakoulutuslaitos. Verkkodokumentti.

<<http://herkules oulu.fi/isbn951425340X/isbn951425340X.pdf>>. Luettu 23.10.2009.

Siitonen, Juha 2007. Voimaantumisen viitekehys. Verkkodokumentti.

<<http://www.tyhjoverkosto.fi/materiaalit/seminaarit/siitonen.pdf>>. Luettu 4.4.2013.

Thompson, Neil 2007. Power and empowerment. Russell House Publishing Ltd, Oxford.

Tammi, Tuukka. – Pitkänen, Tuuli – Perälä, Jussi 2011. Stadin nistit – huono-osaisten helsinkiläisten huumeidenkäyttäjien päihheet sekä niiden käyttötavat ja hankinta. Yhteiskuntapolitiikka 76, 1, s45–54. Verkkodokumentti

<<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/100970/tammi.pdf?sequence=1>>. Luettu 16.3.2013.

Törmä, Sinikka 2009. Kynnyskysymyksiä. Huono-osaissimmat huumeiden käyttäjät ja matalakynnys. Sosiaalikehitys Oy, Hämeenlinna.

Varjonen, Vili – Tanhua, Hannele – Forsell, Martta – Perälä, Riikka 2012. Huumetilanne Suomessa 2012. Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Tampere.

Vilen, Marika – Leppämäki, Päivi – Ekström, Leena 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3., uudistettu painos. WSOY Oppimateriaalit Oy, Helsinki.

Tutkimuslupa Helsingin Diakonissalaitos

PALVELUALUEEN JOHTAJAN LUPA TUTKIMUKSEN TEKEMISEEN

Eettinen toimikunta on sähköisessä kokouksessaan 17.9.2012 – 24.9. antanut myöntävän lausunnon seuraavasta opinnäytetyöstä.

Opinnäytteen nimi

Nuorten naisten kokemuksia asemastaan huume kulttuurissa – Vain yhden piikin tähden...

Opinnäytetyön tekijät

Teemu Tulonen ja Tuukka Sillanpää

Annan luvan yllä mainitun tutkimuksen tekemiseen Helsingin Diakonissalaitoksen Päihde- ja mielenterveystyön palvelualueella.

Helsinki 15/9 2012

Pekka Tuomola
Päihde- ja mielenterveystyön palvelualuejohtaja

Tutkimuslupa A-Klinikkasäätiö

TUTKIMUSLUPA

<https://keskuststo.a-klinikka.fi/tietopuu/print/1860>

A-KLINIKKASÄÄTIÖ • A-KLINIKSTIFTELSEN • A-CLINIC FOUNDATION

Sillanpää Tuukka
Tolonen Teemu

TUTKIMUSLUPA

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyön *Nuorten naisten kokemuksia asemastaan huumeekulttuurissa, vain yhden piikin tähden...*, jonka lupa-anomus ja tutkimussuunnitelma on toimitettu A-klinikkasäätiöön 30.07.2012, toteuttamiselle Terveys- ja sosiaalineuvontapiste Vinkissä myönnetään tutkimuslupa. Tutkimusta on puoltanut aluejohtaja Teemu Tiensuu.

Hankkeen toteuttamisessa tulee noudattaa A-klinikkasäätiön hoito- ja tutkimuseettisen toimikunnan sekä kehittämissyksikön yleisiä tutkimuseettisiä ohjeita ja hyviä tutkimuskäytäntöjä.

Vastaavan tutkijan tulee huolehtia siitä, että kaikilla tutkimuksen toteuttamiseen osallistuvilla henkilöillä on riittävä vaitiolositoumus. A-klinikkasäätiön vaitiolositoumuksia saa keskustuimistosta.

Tutkittaville asiakkaille on korostettava, että heillä on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta tai keskeyttää osallistumisensa ilman erillisiä perusteluja. Tutkimus on täysin vapaaehtoinen, eikä kieltäytyminen vaikuta asiakkaan oikeuteen saada hoitoa tai muita tarvitsemaan palveluja.

Lupa myönnetään ja kohdennetaan viitaten esitettyyn hankesuunnitelmaan. Suunnitelman muuttuessa sisällöllisesti tai toteutustavaltaan tutkijan tulee hankkia uusi lupa.

Luvan myöntäjällä on oikeus tarvittaessa tarkistaa myöntämänsä lupaa tai keskeyttää hanke, jos se ei vastaa sitä mihin lupa on myönnetty.

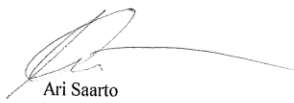
A-klinikkasäätiön kehittämissyksikkö on valmis antamaan ohjausta ja neuvontaa hankkeen toteuttamiseksi.

Hankkeen päätyttyä tutkijan tulee toimittaa A-klinikkasäätiön keskustuimistoon tutkimusraportti sekä päivittää tutkimuksen tulokset tutkimustietokantaan.

Helsingissä 19.09.2012

Olavi Kaukonen
VTT, dos., toimitusjohtaja

Ari Saarto
kehittämissjohtaja
hoito- ja tutkimuseettisen toimikunnan sihteeri

LIITTEET Vaitiolositoumuksia 4 kpl

TIEDOKSI A-klinikkasäätiön tutkimustietokanta
Terveys- ja sosiaalineuvontapiste Vinkki

Suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta

Suostumus opinnäytetyöhön osallistumisesta

Suostun, että antamiani tietoja voidaan käyttää opinnäytetyössä *Nuorten naisten kokemuksia asemastaan huumeuskulttuurissa -Vain yhden piikin tähden...* Opinnäytetyö julkaistaan Kirjallisena tuotoksena Metropolia Ammattikorkeakoulussa, sekä A-klinikkasäätiön internetsivuilla, Helsingin Diakonissalaitoksen Erityispäiväkeskus Stoori & Sallissa ja Diakonissalaitoksen internetsivulla.

Minulle on selvitetty yllä mainitun opinnäytetyön tarkoitus ja käytettävät tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minikäänlaisia kustannuksia, henkilöllisyyteni jää vain tutkijoiden tietoon, minua koskevaa aineistoa käytetään vain kyseiseen opinnäytetyöhön ja aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamiani tietoja käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni tai että se vaikuttaa asiakassuhteeseeni.

Päiväys

Tutkittavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Haastattelurunko

Matala kynnyks

Millaisena koet matalan kynnyksen palvelut? (Vinkki & Stoori)

Onko helppo tulla?

Onko ympäristö turvallinen?

Miten se näkyy?

Minkälaisessa kohteessa olisi helppo asioida?

Miten koet hyötyväsi matalan kynnyksen palveluista?

Millaista palvelua odotat ja toivot saavasi matalan kynnyksen palveluista?

Koetko tarvetta pelkästään naisille suunnattuihin palveluihin/toimintaan?

Millaisia ja minkä takia?

Miksi ei?

Näetkö mitään kehittämisen tarpeita matalan kynnyksen palveluissa?

Mitä ja millaista?

Sosiaaliset rakenteet

Ketä ihmisiä luokittelet läheiseksi tällä hetkellä?

Millaisissa piireissä liikut tällä hetkellä?

Eri käyttäjäryhmät.

Tunnetko olevasi tasa-arvoinen muiden huume kulttuurissa elävien henkilöiden kanssa?

Miten se näkyy?

Saatko vaikuttaa päätöksiin?

Itseä ja ryhmää koskevia?

Millä tavalla vaikutat?

arvostetaanko sinua?

miten kuvailisit luottamusta ihmisten välillä?

Millaisena koet turvallisuuden tunteen tässä ympäristössä?

Pelko, väkivalta, hyväksikäyttö, vapauden tunne.

Millaisena näet miehen ja naisen roolit huume kulttuurissa?

Millaisia eroja heillä on, jos on?

Miten naisia arvostetaan huume kulttuurissa?

Saako toiselta naiselta tukea huume kulttuurissa?

Millaista?

Miksi ei?

Kokemukset ja minäkuva

Millaisena koet itsesi suhteessa muihin ihmisiin?

Minkälaisena mielestäsi muut ihmiset sinua pitävät?

Minkälaisena muut haluaisivat sinun olevan?

Millaisena koet itsesi?

Miten koet pystyväsi vaikuttamaan omaan elämään?

vastuullisuus, merkityksellisyys, kyvykkyys ja valinnanvapaus?

Milloin ensimmäisen kerran käytit suonensisäisiä huumeita ja mitä huumausainetta käytit?

Millaisena koet suonensisäisten huumeiden käytön?

Miten se vaikuttaa elämääsi?

Miten rahoitat huumeiden käytön?

Miltä tämä tuntuu?

Miten tämä vaikuttaa itsetuntoon?

Päämäärät

Minkälaisia päämääriä sinulla on elämässäsi?

Miten ajattelit saavuttavasi ne ja tunnetko sen olevan mahdollista huume-kulttuurissa?

Minkälaisena koet tuen tarpeen päämäärien saavuttamiseksi?

Millaisena näet itsesi tulevaisuudessa?

Positiiviset näkymät ja uhkakuvat?

Toiveikkuus tulevaisuutta kohtaan?

Miten koet mahdolliseksi vaikuttaa omaan elämääsi tulevaisuudessa?

Informaatiokirje

INFORMAATIOKIRJE

04.09.12

Hei!

Olemme kolmannen vuoden sosionomiopiskelijoita Metropolia Ammattikorkeakoulusta. Olemme tekemässä opinnäytetyötä, jonka tarkoituksena olisi selvittää 18-25-vuotiaiden suonensisäisiä huumeita käyttävien naisten kokemuksia minäkuvastaan, sosiaalisista piireistä, päämääristä ja matalan kynnyksen palveluista.

Tarvitsisimme vapaaehtoisia, jotka haluaisivat osallistua opinnäytetyöhömmme liittyvään haastatteluun. Haastattelulla haluamme kartoittaa teidän omaa näkemystä itsestänne suonensisäisten huumeiden käyttäjien maailmassa.

Osallistumalla haastatteluun antaisitte arvokasta tietoa palveluiden mahdolliselle kehittämiselle. Haastattelussa esille tulevat tiedot ovat luottamuksellisia ja niitä käytetään vain opinnäytetyön tekemiseen. Osallistumisesi olisi meille tärkeää ja arvokasta, jotta ymmärtäisimme paremmin erityisesti nuorten naisten asemaa suonensisäisten huumeiden käyttäjien maailmassa. Opinnäytetyö julkaistaan kirjallisena tuotoksena Metropolia Ammattikorkeakoulussa, sekä Helsingin Diakonissalaitoksen Erityispäiväkeskus Stoori & Sallissa, Diakonissalaitoksen internetsivulla ja A-klinikkasäätiön internetsivuilla.

Haastatteluprosessiin sisältyy yksi haastattelukerta, joka nauhoitetaan suostumuksellanne. Nauhoitus tulee vain opinnäytetyöntekijöiden käyttöön ja se puretaan niin, ettei haastateltavaa ole mahdollista tunnistaa. Haastattelun nauhoitukset tuhotaan opinnäytetyön valmistuttua. Haastattelua tulee tekemään toinen opinnäytetyöntekijöistä, tai suostumuksellasi molemmat. Aikaa haastatteluun tulisi varata aikaa 1-1,5 tuntia. Teillä on mahdollisuus keskeyttää tai peruuttaa haastattelu milloin haluatte, myös jälkikäteen ilman, että teidän tarvitsee perustella sitä.

Jos haluatte ja kiinnostuitte yhteistyöstä Metropolian sosionomiopiskelijoiden kanssa, niin otattehan yhteyttä meihin sähköpostitse tai käyttämämme palvelupisteen henkilökuntaan, jotta voisimme sopia haastatteluajankohdan ja paikan. Jos teillä herää kysymyksiä tai haluatte lisätietoa, vastaamme mielellämme. Voitte lähettää sähköpostia alla olevaan osoitteeseen. Ennen haastattelua teiltä pyydetään kirjallinen suostumus haastatteluun.

Osallistumisenne olisi meille hyvin arvokasta!

Ystävällisin terveisin,

Teemu Tolonen, teemu.tolonen@metropolia.fi

Tuukka Sillanpää, tuukka.sillanpaa@metropolia.fi

Post-it- laput

